

ก้าวไปด้วยกัน

จุลสารเพื่อชุมชนพิพิธภัณฑน์ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร(องค์การมหาชน)

ปีที่ 1 ฉบับที่ 4 กรกฎาคม - กันยายน 2548

วัตถุประสงค์... ชี้น้ำ ชี้น้ำ ชี้น้ำ
ในพิพิธภัณฑ์

ความเป็นมาของ “โครงการวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น”

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธรเป็นองค์กรทางวิชาการที่ทำหน้าที่เป็นแหล่งรวบรวมความรู้ด้านต่างๆ ที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตและมรดกทางวัฒนธรรมของผู้คนกลุ่มต่างๆ ในประเทศไทยและภูมิภาคใกล้เคียง

ตั้งแต่เริ่มดำเนินการอย่างเป็นทางการในปี 2542 ศูนย์ฯ ให้ความสนใจพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นของชาวบ้านในชุมชนต่างๆ ในฐานะที่เป็นแหล่งสะสมและถ่ายทอดความรู้ด้านวิถีชีวิต วัฒนธรรมของท้องถิ่น และสร้างจิตสำนึกร่วมให้เกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน

จากการที่ได้ร่วมงานกับสถาบันที่ทำงานบุกเบิกด้านพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ได้แก่ มหาวิทยาลัยศิลปากร และมูลนิธิเล็ก - ประไพ วิริยะพันธุ์ ทำให้ตระหนักว่าในปัจจุบันมีความตื่นตัวอย่างสูงในวงการพิพิธภัณฑ์ขนาดเล็กที่ดำเนินงานโดยองค์กรในชุมชน หรือบุคคล และพิพิธภัณฑ์เหล่านี้สามารถมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่น

ศูนย์ฯ จึงได้เริ่มโครงการวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ในช่วงกลางปี 2546 โดยได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) โครงการดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อ

- สร้างฐานข้อมูลพิพิธภัณฑ์ชุมชน ท้องถิ่น วัด เพื่อให้บริการสืบค้นข้อมูลและการค้นคว้าวิจัย
- วิจัย ส่งเสริม สนับสนุนการวิจัย และสร้างนักวิจัยที่สนใจพิพิธภัณฑ์ ในฐานะองค์กรทางวัฒนธรรม ทั้งทางวิชาการและปฏิบัติการ
- สนับสนุนความเข้มแข็งทางวิชาการให้พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นสามารถนำข้อมูลประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ความรู้ท้องถิ่น มาบันทึก ถ่ายทอด และพัฒนาต่อไป

● สร้างเวทีหรือเครือข่ายแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างพิพิธภัณฑ์ และสนับสนุนงานพิพิธภัณฑ์ซึ่งกันและกัน

นอกจากนี้ ศูนย์ฯ ยังได้จัดตั้งกองทุนวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น โดยการสนับสนุนจากบริษัท จัดการและพัฒนาทรัพยากรน้ำภาคตะวันออก จำกัด (มหาชน)

จดหมายถึง บก.

ก้าวไปด้วยกันได้เดินทางมาถึงฉบับที่ 4 ซึ่งถือได้ว่าครบรอบหนึ่งปีของการเผยแพร่ความรู้และแบ่งปันประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานพิพิธภัณฑ์ภายใต้โครงการวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นของศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร จากการทำหน้าที่ผ่านมา ศูนย์รู้สึกยินดีเป็นอย่างยิ่งที่ชาวชุมชนพิพิธภัณฑ์จำนวนไม่น้อยได้ใช้พื้นที่ในจุลสารนี้บอกเล่าถึงข่าวสารข้อมูล ความเคลื่อนไหว ปัญหาอุปสรรค และความรู้สึกต่างๆ ที่เกิดขึ้นในระหว่างการทำงานพิพิธภัณฑ์ สำหรับจดหมายที่กองบรรณาธิการหยิบขึ้นมาสนทนาในฉบับนี้มาจากท่านพระครูศรีกิจจาทร เจ้าอาวาสวัดช้อย-วังปลา จังหวัดอ่างทอง ทั้งนี้ กองบรรณาธิการขอคัดลอกข้อความในจดหมายดังกล่าว¹ มาไว้ ณ ที่นี้ด้วย

วัดช้อย - วังปลา

๑๗ พ.ค. ๒๕๔๘

เจริญพร ท่านผู้อำนวยการ

อาตมาพระครูศรีกิจจาทร เจ้าอาวาสวัดช้อย-วังปลา ต.โพธิ์รงนก อ.โพธิ์ทอง จ.อ่างทอง อาตมาได้รับหนังสือที่ท่านส่งให้อาตมาทุกฉบับ อ่านแล้วมีความรู้ได้ประโยชน์มากแก่ชุมชนรุ่นหลัง

อาตมาจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ที่วัดช้อย เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๕ ปีนั้น พระราชินีอายุ ๖๐ พรรษา มีญาติโยมนำเทียนโถงมาให้อาตมา อาตมาจัดสร้างศาลาทรงไทย ๑ หลังในราคาแสนกว่าบาท จ้างช่างปั้นวัวควายเอามาประกอบ ควายวัวตัวละ ๕,๐๐๐ บาท ควาย ๔ ตัว วัว ๒ ตัว เขาประกอบให้เหมือนสมจริงของการเกษตรชาวนา

ขณะนี้ที่วัดอาตมาเรือ ๓๐ กวาลำ มีเรือพาย เรือสำปั้น เรือมาศ เรือบด เรือโม่ เรือเมฆ เรือเร็ว เรือหมู เรือหลวงพ่อบัฒน์ มีสีฟ้า ๑๗ หลัง จัดทำสถานที่ไว้เรียบร้อย การจัดสถานที่ อาตมาออกเงินเอง ใช้เงินประมาณ ๕๐๐,๐๐๐ กว่าบาท พ.ศ. ๒๕๓๖ อาตมาทำข้าวซ้อมมือ จัดทำโดยกลุ่มแม่บ้านโพธิ์รงนก หมู่ ๑ ทุกวันยังจัดทำอยู่ มีเจ้าหน้าที่วัด

พ.ศ. ๒๕๔๑ ซ่อมศาลาการเปรียญ ศาลาหามูขุ ศาลาดักยวตรเป็นศาลาไม้สัก ค่าแรงงานหมามายช่าง ๑ ล้านบาทเสร็จเรียบร้อย เป็นเงิน ๔,๕๒๒,๒๘๔ บาท อาตมากลับพูดได้เลยว่า ศาลาไม้สักมีหลังเดียวในเขตอ.โพธิ์ทอง

วัดช้อยมีประวัติติดกรอบในตู้หลวงเพิ่ม กำนันวัดช้อย พ.ศ. ๒๔๐๔ ใบผูกพัทธสีมา พ.ศ. ๒๔๓๕ พระอุโบสถนับถึงตอนนี้ ๑๑๓ ปี อาตมากำลังทำการซ่อมบูรณะของเก่าไว้ ฎีกามี ๘ หลังทรงไทย ฝาไม้สักทั้งนั้นทำการซ่อมแล้ว สำหรับหน้าวัดช้อยนั้นเริ่มปลามาแล้ว สมัยหลวงพ่อบัฒน์เป็นเจ้าอาวาส หลวงพ่อบัฒน์นั้น หลวงพ่อชื่อพระครูสุกิจวิธาน อดีตเจ้าคณะแขวงเมืองวิเศษ เป็นเจ้าอาวาสวัดช้อยมีอำนาจมาก เรื่องเหล่านี้อาตมาเล่าให้ญาติโยมฟังหรือท่านผู้ใดจะไปเที่ยวชม ขอเชิญ ไม่เก็บบัจจย ชมฟรี

เจริญพรมาเพื่อทราบ

พระครูศรีกิจจาทร

เจ้าอาวาสวัดช้อย - วังปลา

หมายเหตุ ถ้ามีโอกาสนำลงในหนังสือก้าวไปด้วยกันจะดีมาก

¹ คำที่ปรากฏเป็นตัวอักษรเอียงในจดหมายคัดลอกเป็นการแก้ไขคำโดยบรรณาธิการ เพื่อความเข้าใจในการสื่อความหมายเท่านั้น

ความข้างต้นชวนให้เราคิดว่าเนื้อหาหลักของการจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์แห่งนี้คงเกี่ยวกับเรื่องราวของวิถีกิจกรรมในภาคกลาง เพราะพิจารณาวัตถุที่เป็นเครื่องมือการเกษตรและพาหนะที่ใช้ขนส่ง รวมทั้งรูปจำลอง (เช่น ควาย) ด้วยเหตุนี้ กองบรรณาธิการจึงค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์แห่งนี้เพิ่มเติมจากอินเทอร์เน็ตใน www.thaitambon.com โดยได้ความเพิ่มเติมว่า “วัดข่อยเป็นวัดที่มีศูนย์ผลิตข้าวซ้อมมือแต่โบราณ และเรือสมัยโบราณ สมัยกรุงศรีอยุธยา มีอุปกรณ์เกี่ยวกับการเกษตรและการสัญจรไปมา เช่น เกวียน และรูปปั้นควาย มีครก กระตังขนาดใหญ่ มีครกกระเดื่องสมัยก่อน”

เมื่อพิจารณาถึงการจัดแสดงที่มีการปั้นควายสำหรับ “...ประกอบให้เหมือนสมจริงของการเกษตรชาวนา” ก็สะกิดให้กองบรรณาธิการพิจารณาถึงการให้ความรู้เกี่ยวกับวัตถุของพิพิธภัณฑ์ว่าเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่ง ถ้าพิพิธภัณฑ์ต้องการจะเป็นแหล่งทรัพยากรความรู้ให้กับสาธารณชนทั่วไป ควายจำลองดังกล่าวได้แสดงให้เห็นถึงหน้าที่การทำงานของเครื่องมือการเกษตร และสะท้อนให้เห็นสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในสังคมการเกษตร แต่เมื่อคิดถึงจุดนี้แล้วเลยทำให้กองบรรณาธิการมีความอยากรู้อยากเห็นต่อไปอีกว่า ทางวัดข่อย-วังปลาได้ให้ความรู้กับผู้ชมในรูปแบบอื่นๆ อย่างไรบ้างหรือไม่ เช่น ป้ายคำบรรยาย วิทยากรให้ความรู้ หรือมีกลุ่มวัตถุประเภทอื่นๆ ที่อยู่ในพิพิธภัณฑ์หรือไม่ หรือมีการจัดงานอื่นๆ ในช่วงปี เพื่อเป็นการส่งเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับวิถีของท้องถิ่นในชุมชนหรือไม่

เรื่องราวที่ชวนให้คิดต่อเหล่านี้เป็นสิ่งที่ท่านพระครูฯ สามารถเขียนมาบอกเล่ากับกองบรรณาธิการได้เพิ่มเติม หรือแม้แต่พิพิธภัณฑ์อื่นๆ ที่สนใจจะเผยแพร่และประชาสัมพันธ์พิพิธภัณฑ์ของตนเอง ก็สามารถเขียนมาบอกเล่ากับกองบรรณาธิการและชาวชุมชนพิพิธภัณฑ์ได้เช่นกัน ทั้งนี้เรื่องเล่าต่างๆ จะกลายเป็นข้อมูลในฐานะข้อมูลพิพิธภัณฑ์ที่ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธรกำลังดำเนินการอยู่ในขณะนี้

อีกประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจในจดหมายจากพระครูศรีกิจจาทร ได้แก่ “การลงทุนทางวัฒนธรรม” ท่านพระครูฯ ใช้เงินจำนวนไม่น้อยในการสร้างศาลาไทยสำหรับการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ให้เป็นคลังเก็บวัตถุ อนุสรณ์ เครื่องใช้ในท้องถิ่น และสร้างสื่อการเรียนรู้ให้กับท้องถิ่น การใช้งเงินจำนวนไม่น้อยนี้เพื่อกิจสาธารณะหรือการศึกษาให้กับประชาชนทั่วไปเช่นนี้ เป็นเรื่องที่น่าชื่นชมไม่น้อยทีเดียว นอกจากนี้ กองบรรณาธิการเชื่อว่าในประเทศไทยมีคนอีกจำนวนไม่น้อยที่ลงทุนสร้างทรัพยากรความรู้ให้กับชุมชนและประเทศ แม้การลงทุนดังกล่าวจะไม่ได้กำไรดอกผลเป็นมูลค่าทางเศรษฐกิจ แต่ “คุณค่าทางวัฒนธรรม” เป็นผลตอบแทนที่ไม่อาจประเมินได้ เพราะดอกผลของการลงทุนประเภทนี้ย่อมเป็นผู้คนในสังคมที่มีความองเงยทางปัญญา ความคิด และวิจรรย์ญาณ

การลงทุนทางวัฒนธรรมอาจเป็นอีกทางเลือกหนึ่งให้กับองค์กรต่างๆ ในท้องถิ่น ทั้งการปกครอง การศึกษา และสังคมที่จะเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างทรัพยากรความรู้ให้กับท้องถิ่น เมื่อใดก็ตามที่สื่อทางวัฒนธรรมสามารถทำหน้าที่ในการเชื่อมโยงและทำความเข้าใจกับความแตกต่างของสังคมและความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ เมื่อนั้น มนุษย์อาจลดการยึดตัวตนเป็นเกณฑ์ บั่นความเห็นแก่ตัว ทอนการตัดสินความแปลกและแตกต่างของผู้อื่นจนอาจทำให้เขาและเราเปิดรับและพินิจพิจารณาสิ่งต่างๆ ตามวิถีของเราและเขาที่ปนเปออยู่ในสังคม

พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น...ก้าวไปด้วยกัน

งานฐานข้อมูลพิพิธภัณฑ์

ในช่วงเดือนเมษายน - มิถุนายน 2548 คณะทำงานได้เดินทางไปสำรวจ และเก็บข้อมูลพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในเขตภาคกลางและภาคตะวันตก จำนวน 20 แห่ง ใน 6 จังหวัด

สิงห์บุรี : พิพิธภัณฑ์วัดกุฎีทอง พิพิธภัณฑ์หนังใหญ่วัดสว่างอารมณ์

ลพบุรี : พิพิธภัณฑ์เรือพื้นบ้าน วัดยาง ณ รังสี พิพิธภัณฑ์หอโสภณศิลป์ วัดเชิงท่า วัดกวิศการาม

นครสวรรค์ : พิพิธภัณฑ์วัดหนองกลับ พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดเกษไชยเหนือ

ราชบุรี : พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดม่วง พิพิธภัณฑ์หนังใหญ่วัดขนอน

นครปฐม : พิพิธภัณฑ์วัดบางช้างใต้ พิพิธภัณฑ์วัดกำแพงแสน ศูนย์อนุรักษ์ของใช้พื้นบ้าน วัดโพธิ์งาม

กาญจนบุรี : พิพิธภัณฑ์บ้านดอนตาเพชร พิพิธภัณฑ์ทางรถไฟไทย-พม่า อุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์ พิพิธภัณฑ์วันดงสัก พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน วัดห้วยเหนียว พิพิธภัณฑ์แห่งความทรงจำช่องเขาขาด พิพิธภัณฑ์สงคราม อักษะและเฉลยศึก วัดไชยชุมพลชนะสงคราม หอศิลป์และพิพิธภัณฑ์สงครามโลก ครั้งที่ 2 พิพิธภัณฑ์วัดถ้ำมึงกรทอง

ทั้งนี้โปรดติดตามอ่านเรื่องราวของพิพิธภัณฑ์ต่างๆ ข้างต้นได้ในจุลสารฉบับต่อไป หรือที่ฐานข้อมูลพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น www.sac.or.th

งานวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น : กรณีศึกษา

การดำเนินงานพัฒนาในแต่ละพื้นที่มีลักษณะที่คล้ายคลึงและแตกต่างกันไปตามความต้องการของสมาชิกในชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานพิพิธภัณฑ์ สิ่งที่มีอยู่ร่วมกันของพิพิธภัณฑ์ในกรณีศึกษาทั้ง 3 แห่ง คือ การกระตุ้นให้ชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของพิพิธภัณฑ์ และการเข้ามามีส่วนร่วมทั้งในระดับปฏิบัติการและการส่งเสริมประเภทอื่นๆ

ชาวทำพุดเยือนถิ่นยี่สาร

แม้กิจกรรมการดูงานจะลักษณะกึ่งธรรมเนียนิยมในขบวนการพัฒนาใดๆ ก็ตาม แต่วิธีการดังกล่าวดูจะได้ผลอยู่มาก เพราะจากกิจกรรมดูงานของตัวแทนชุมชนทำพุดที่เกี่ยวข้องกับงานพิพิธภัณฑ์ การศึกษาในท้องถิ่น และองค์กรทางศาสนา ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ย้อนคิดถึงสถานภาพของพิพิธภัณฑ์ของตนที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน และส่งผลต่อความต้องการการเปลี่ยนแปลงเพื่อพัฒนาให้พิพิธภัณฑ์ชุมชนของตนเองกลายเป็นทรัพยากรความรู้ให้กับผู้คนในท้องถิ่น และที่สำคัญเป็นสถานที่ให้ความรู้กับผู้คนภายนอก ศุภชัย จึงได้จัดการทัศนศึกษาให้กับชาวบ้านทำพุดได้เยี่ยมชมและพูดคุยกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานพิพิธภัณฑ์ ณ พิพิธภัณฑ์บ้านเขายี่สาร จ.สมุทรสงคราม เมื่อวันที่ 29 เมษายน 2548

การจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์บ้านเขายี่สารเป็นตัวช่วยให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้เห็นวิธีการเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับชุมชน ทั้งในด้านภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น การติดต่อสัมพันธ์กับภายนอก ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชน นอกจากนี้ ชาวบ้านทำพุดยังร่วมในกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้แก่ การชมบริเวณโดยรอบวัด รับประทานอาหาร

ของท้องถิ่น และไปดูโรงเผาถ่าน ซึ่งเป็นเศรษฐกิจพื้นฐานหนึ่งของชุมชนยี่สาร การเข้าร่วมกิจกรรมในช่วงหลังนี้เปิดโอกาสให้ผู้ร่วมทัศนศึกษาได้เข้าใจถึงกระบวนการจัดการท่องเที่ยวภายในชุมชน

การบอกเล่าถึงการก่อตัวและพัฒนาการของพิพิธภัณฑบ้านเขายี่สาร การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่างๆ ในระหว่างการชมพิพิธภัณฑ และการร่วมกิจกรรมท่องเที่ยวภายในชุมชน ได้กระตุ้นเตือนให้ชาวท่าพูดได้เห็นว่ พิพิธภัณฑที่พื้นบ้านจะดำเนินการไปได้ดีนั้น ควรเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างคนในชุมชน วัตถุประสงค์เก็บ สิ่งของและเรื่องราวจัดแสดงล้วนเป็นมรดกทางสังคมที่สมาชิกชุมชนเป็นเจ้าของ ประโยชน์จากพิพิธภัณฑท้องถิ่น ทั้งทางการศึกษา ทางเศรษฐกิจ และทางสังคมย่อมอยู่ในความรับผิดชอบของผู้คนในกลุ่มชาวบ้านอยู่เป็นเบื้องต้น

ภายหลังจากกิจกรรมศึกษาดูงาน คณะกรรมการพิพิธภัณฑวัดท่าพูด ชาวบ้านและอาจารย์จากโรงเรียนวัดท่าพูดได้ประชุมร่วมกัน และแสดงความคิดเห็นถึงทิศทางและงานสนับสนุนพิพิธภัณฑอื่นๆ ประเด็นที่น่าสนใจคือความร่วมมือระหว่างพิพิธภัณฑกับโรงเรียนที่เริ่มต้นขึ้น โรงเรียนมีส่วนร่วมในการทำงานที่เกี่ยวกับพิพิธภัณฑและภูมิปัญญาท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น โดยพยายามเปิดโอกาสให้นักเรียนที่สนใจเข้ามาเรียนรู้ในช่วงชมรม แม้ว่าในแต่ละครั้งจะมีเวลาไม่มากนัก แต่ถือได้ว่าเป็นกิจกรรมที่จะสร้างแนวร่วมการพัฒนาพิพิธภัณฑต่อไปในอนาคต

การปรับปรุงการจัดเก็บวัตถุและการจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์วัดไหลหินหลวง

ตั้งแต่ต้นปี 2548 ที่ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร ได้มีส่วนร่วมทำงานพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นวัดไหลหินหลวง ชาวบ้านได้เปลี่ยนแปลงพิพิธภัณฑ์ ทั้งในส่วนของการจัดสภาพภายในอาคาร การจัดการวัตถุ และที่สำคัญที่สุด คือ การเปลี่ยนแปลงแนวคิดเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์ของแต่ละกลุ่ม โดยหลังจากพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นวัดไหลหินหลวงและศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร ร่วมกันจัดกิจกรรมทัศนศึกษางานพิพิธภัณฑ์ทั้ง 2 ครั้งแล้ว ชาวบ้านที่ร่วมกิจกรรมได้นำตัวอย่างการจัดพิพิธภัณฑ์ที่อื่นมาปรับใช้ ด้วยแนวคิดที่สอดคล้องกับสถานะหรือเงื่อนไขของชุมชน โดยเฉพาะปรากฏการณ์ที่ทุกคนเห็นร่วมกันว่าควรนำตัวอย่างการจัดบรรยากาศในพิพิธภัณฑ์ครูบาศรีวิชัยมาใช้ ชาวบ้านจะกำหนดพื้นที่ส่วนหนึ่งสำหรับการแสดงความเคารพสักการะต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของท้องถิ่น หรือสร้างบรรยากาศความศรัทธาต่อสถานที่แก่ผู้เข้าชม

อย่างไรก็ตามแม้ว่ากิจกรรมทัศนศึกษาจะเป็นยุทธวิธีในการเพิ่มพูนความรู้ และแนวคิดเกี่ยวกับงานพิพิธภัณฑ์ รวมถึงเป็นการขยายการมีส่วนร่วมของกลุ่มต่างๆ ภายในชุมชน แต่ปัญหาหลักคือขาดการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะในระดับการทำงานจริง ดังนั้น การวางทิศทางของการพัฒนาพิพิธภัณฑ์จึงควรเริ่มต้นด้วยการมีส่วนร่วมในระดับปฏิบัติงานก่อน แล้วค่อยๆ เพิ่มพูนความรู้และแนวคิดให้กับเพื่อนร่วมงาน ทั้งด้วยวิธีการแลกเปลี่ยน ประสบการณ์และความคิดเห็น รวมถึงหาโอกาสนำเพื่อนร่วมงานไปชมตัวอย่างงานพิพิธภัณฑ์แห่งอื่นเพื่อให้เห็นได้อย่างเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น

ในส่วนของการพัฒนาเนื้อหาภายในพิพิธภัณฑให้สามารถบอกเล่าความเป็นชุมชนหรือท้องถิ่นและสามารถเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของคนในพื้นที่นั้น ผู้ปฏิบัติงานในท้องถิ่นมีความเห็นว่า หลังจากจัดระเบียบวัตถุเสร็จเรียบร้อยแล้ว การดำเนินงานขั้นต่อไปจะเป็นการวางเนื้อเรื่องต่างๆ ที่จะนำเสนอเป็นนิทรรศการ แล้วจึงเลือกวัตถุที่จัดเก็บไว้นำไปจัดแสดงตามเนื้อเรื่องที่วางไว้ โดยจัดเป็นห้องนิทรรศการเพื่อบอกเล่าความเป็นชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน พร้อมทั้งจัดพื้นที่ส่วนหนึ่งสำหรับแสดงให้ผู้ชมได้รู้สึกถึงความศรัทธาต่อวัดและครูบาทบาทเช่นเดียวกับที่คนในพื้นที่เคารพศรัทธา ประสบการณ์นี้เป็นสิ่งที่สืบเนื่องมาจากการทัศนศึกษางานพิพิธภัณฑครูบาทศรีวิชัย

การจัดเตรียมการจัดอบรมการแกะสลักหนังใหญ่

จากการสำรวจสถานภาพของพิพิธภัณฑหนังใหญ่วัดบ้านดอน ทำให้เจ้าหน้าที่วิจัยภาคสนามเข้าใจถึงสภาพและเงื่อนไขบางประการ สำหรับการพิจารณาเพื่อวางแผนการพัฒนาโดยสังเขปดังนี้

(1) หนังใหญ่วัดบ้านดอนยังไม่ได้ทำทะเบียน แม้จะมีการทำบัญชีตัวหนังเมื่อปี 2538 แต่ภาพถ่ายและฟิล์มถ่ายภาพสูญหาย และสต็อกเกอร์ชื่อตัวหนังเริ่มหลุดลอก

(2) หนังใหญ่พิพิธภัณฑหนังใหญ่วัดบ้านดอน จังหวัดระยองมีอายุกว่า 100 ปี หนังบางตัวอยู่ในสภาพชำรุด ทางชมรมอนุรักษ์หนังใหญ่วัดบ้านดอนจึงมีความต้องการที่จะซ่อมแซมหนังดังกล่าวให้คงสภาพอยู่ได้ ในขณะเดียวกันก็ต้องการที่จะทำหนังใหญ่ได้เองเพื่อจัดสร้างหนังตัวใหม่ และเพื่อจัดทำตัวหนังขนาดเล็กเพื่อเป็นของที่ระลึก แต่ในชุมชนไม่มีผู้มีความรู้ในเรื่องนี้

(3) ขาดผู้สืบทอดการเชิดหนังใหญ่และผู้ประสานงาน แม้ว่าปัจจุบันจะมีการฝึกให้นักเรียนเป็นผู้เชิดหนังแต่เมื่อเรียนจบจากโรงเรียนวัดบ้านดอนแล้วกลับต้องไปศึกษาต่อที่อื่น บางต้องประกอบอาชีพ จึงไม่มีเวลามาเชิดหนัง รวมถึงการขาดผู้ประสานงาน ทั้งนี้ แม้ในปัจจุบันจะมีผู้ทำหน้าที่ประสานงาน แต่อายุมากแล้ว และยังไม่ผู้สืบทอดตำแหน่งนี้

เมื่อพิจารณาจากความต้องการดังกล่าวของชุมชน ศูนย์ฯ เห็นว่าการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมความรู้อย่างกว้างให้กับกลุ่มพิพิธภัณฑหนังใหญ่วัดบ้านดอน จะกระตุ้นให้คนในชุมชนบางส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา และร่วมมองถึง

ทิศทางของการทำงานของคณะเข็ดหนังและพิพิธภัณฑ์หนังใหญ่มากยิ่งขึ้น

กิจกรรมจึงประกอบด้วยการจัดทำทะเบียนตัวหนังใหญ่ทั้งหนังชุดใหม่ และหนังชุดเก่า การให้ความรู้เกี่ยวกับสาเหตุการเสื่อมสภาพของหนัง การดูแลรักษาอย่างถูกวิธี และการปฏิบัติการสงวนรักษาหนังใหญ่ เช่น การทำความสะอาด การจัดเก็บ และการเคลื่อนย้ายอย่างถูกวิธี และการจัดอบรมการทำหนังใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมในส่วนสุดท้ายนี้ ศูนย์ฯ ได้รับความร่วมมือจาก **อาจารย์วาทิ ทรัพย์สิน** อาจารย์ประจำคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ในการเป็นวิทยากรให้ความรู้เกี่ยวกับการแกะหนังใหญ่ เนื่องจากอาจารย์เคยร่วมงานพัฒนาพิพิธภัณฑ์หนังใหญ่ วัดขนอน จังหวัดราชบุรีมาแล้ว จึงเรียกได้ว่าเป็นการรวบรวมประสบการณ์มา ปรับใช้ในการพิพิธภัณฑ์หนังใหญ่อีกวาระหนึ่ง

ข่าวสารชุมชนพิพิธภัณฑ์

โครงการ “ผู้หญิง 2500 ถึง ผู้หญิง 2005” ที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ หริภุญไชย

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ หริภุญไชย ร่วมกับสำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย(สศร.) จัดโครงการ “ผู้หญิง 2500 ถึงผู้หญิง 2005 : บทบาทสตรีในวัตถุโบราณ 2500 ปีถึงกรี-ศิลปินหญิงร่วมสมัย” เพื่อเป็นการเผยแพร่ผลงานของกรีและศิลปินร่วมสมัยกับโบราณวัตถุระดับ Master Pieces อาทิ ผลงานจิตรกรรมสีหน้าบนกระดาดาสาวาด้วยเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิง ทั้งเชิงรูปธรรมและนามธรรม โดยศิลปินหญิง “น้อม เครือแสง” การจัดแสดงโคลกบทกรีที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิงใน 12 มิติ โดยกรีหญิงร่วมสมัย “เพ็ญ ภคตะ” และการคัดเลือกโบราณวัตถุที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับ “ผู้หญิง” ที่ค้นพบในจังหวัดลำพูน ตั้งแต่โบราณยุคก่อนประวัติศาสตร์ อายุ 2,500 ปี จนถึงศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านในยุคปัจจุบันกว่า 20 ชิ้นมาจัดแสดงร่วมกับจิตรกรรมและบทกรีร่วมสมัย นิทรรศการจัดแสดงในเดือนพฤษภาคมถึงเดือนธันวาคม 2548 ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ หริภุญไชย จังหวัดลำพูน ผู้สนใจขอเชิญเข้าชมนิทรรศการตามวันและสถานที่ดังกล่าว

ข้อมูล ชาว สศร. สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย ปีที่1 ฉบับที่ 2
วันที่ 9 - 15 เมษายน 2548

สถานที่ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ หริภุญไชย
122 ถนนอินทยงยศ ตำบลในเมือง
อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน 51000
โทรศัพท์ 0 5351 1186 โทรสาร 0 5353 0536

จิตวิทยาเพื่อการพิพิธภัณฑสำหรับเด็ก

บรรยายโดย คุณสุภาวดี หาญเมธี และคุณสุจิตรา วุฒิดำรง*

เคยมีผู้กล่าวว่า “เด็กเป็นเมล็ดพันธุ์ของจินตนาการและความฝัน” คำกล่าวนี้สื่อความหมายได้ชัดเจนที่สุดว่าทำไมงานพิพิธภัณฑจึงมีเด็กเป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญ ระบบการเรียนรู้ของเด็กแตกต่างจากผู้ใหญ่และไร้ออบเซด การจัดพิพิธภัณฑสำหรับเด็กจึงไม่ใช่การนำสิ่งของมาจัดแสดงหรือการจัดบอร์ดนิทรรศการที่เน้นเนื้อหาทางวิชาการ แต่เป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับเด็ก การเรียนรู้ของเด็กขึ้นอยู่กับพื้นฐานและปัจจัยที่หลากหลาย เช่น ภูมิหลังทางสังคม วัฒนธรรม การศึกษา ฯลฯ ดังนั้นรูปแบบและกระบวนการการเรียนรู้ของแต่ละบุคคลจะแตกต่างกันออกไป วิธีการทำความเข้าใจและเข้าถึงสิ่งต่างๆ ของเด็กแต่ละคนก็แตกต่างกันไปด้วยเช่นกัน ในการจัดกิจกรรมเพื่อให้เด็กลงมือปฏิบัติจึงต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญที่เข้าใจพัฒนาการของเด็กทำหน้าที่แยกเด็กแต่ละวัยเพื่อค้นหาลักษณะเด่นรวมทั้งแยกแยะพฤติกรรมด้านบวกและลบของเด็กแต่ละช่วงวัยด้วย ผู้ทำงานด้านพิพิธภัณฑที่มีความเข้าใจจิตวิทยาของเด็กจะสามารถสร้างกระบวนการถ่ายทอดความรู้ที่มีประสิทธิภาพ

หลักจิตวิทยาพื้นฐานเกี่ยวกับเด็กสำหรับผู้ทำงานด้านพิพิธภัณฑควรทราบ มีดังนี้

1. **เด็กมักตั้งคำถาม**: เด็กเป็นวัยที่ช่างซักช่างถาม บางครั้งผู้ใหญ่อาจเกิดความรำคาญและตัดปัญหาด้วยการซึ่งตอบก่อนที่เด็กจะตั้งคำถามต่อไป หรือห้ามไม่ให้เด็กถามต่อ ซึ่งพฤติกรรมแบบนี้เป็นการขัดขวางจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก

2. **การเรียนรู้ของเด็กจะเป็นไปอย่างราบรื่นเมื่อเด็กมีความสุข**: สภาวะทางอารมณ์ในขณะที่เรียนรู้เป็นเรื่องสำคัญและเป็นสากลสำหรับมนุษย์ ไม่ว่าจะเด็กหรือผู้ใหญ่ การเรียนรู้สิ่งต่างๆ จะมีประสิทธิภาพเมื่อมีอารมณ์เข้ามาเกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นอารมณ์สุขหรือทุกข์ บางครั้งผู้ใหญ่มักบีบให้เด็กทำสิ่งต่างๆ ในระยะ

* สรุปลและเรียบเรียงโดย พัฒนศรี ทิพย์ประไพ ศูนย์ภูมิภาคโบราณคดีและศิลปวัฒนธรรมแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ซีมีโอ-สปาวฟา)

เวลาที่ตนกำหนดขึ้น ทำให้เด็กไม่มีเวลาซึมซับความรู้สึกับกิจกรรมที่กำลังทำ และไม่เกิดความประทับใจ จนอาจหมดความสนใจที่จะเรียนรู้ ดังนั้น เราจึงควรใจเย็นและเรียนรู้ที่จะให้เวลา เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้อย่างมีความสุข

3. *กรอบและกฎข้อบังคับเป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ของเด็ก* : เด็กควรได้รับโอกาสในการเรียนรู้โดยไม่มีการใช้อำนาจมาบังคับ บำยห้ามต่างๆ ซึ่งติดขัดไว้ตามพิพิธภัณฑบ้างครั้งได้กลายมาเป็นอุปสรรคสำคัญในกระบวนการเรียนรู้ของเด็ก

4. *เด็กจะสามารถเรียนรู้ได้ดีกว่าเมื่อได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง (Learning by Doing)* : การลงมือปฏิบัติด้วยตนเองเป็นการฝึกการใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 คือ การมองเห็น การได้ยิน การได้กลิ่น การสัมผัสและการลิ้มรสชาติ นอกจากนี้ยังครอบคลุมถึงการสำรวจ การสังเกต การแสวงหาและการสั่งสมอีกด้วย เด็กได้เรียนรู้แนวคิดและกระบวนการของกิจกรรมนั้นๆ ทำให้เกิดความประทับใจและเรียนรู้ว่าหากอยากได้อะไรต้องลงมือปฏิบัติ

พิพิธภัณฑที่มีกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับพัฒนาการและพฤติกรรมการเรียนรู้ของเด็กแต่ละวัยจะช่วยให้เด็กเกิดการเข้าใจและสามารถพัฒนาตนเองได้ อย่างไรก็ตาม พิพิธภัณฑรูปแบบดังกล่าวจะสมบูรณ์ไม่ได้หากไม่ได้รับความร่วมมือจากบุคลากรในพิพิธภัณฑและผู้ปกครอง

เสวนาวิชาการ

“เนื่องด้วยพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ : อดีตและก้าวต่อไป”

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร(องค์การมหาชน) และหอจดหมายเหตุ ธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จัดเสวนาวิชาการ “เนื่องด้วยพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ : อดีตและก้าวต่อไป” วันจันทร์ที่ 8 สิงหาคม 2548 เวลา 9.00 – 15.00 น. ณ หอประชุมศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร ตลิ่งชัน

เวทีเสวนาครั้งนี้เป็นการถ่ายทอดประสบการณ์ในการสร้างความรู้ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมด้วยการใช้ข้อมูลเอกสารจดหมายเหตุ การบอกเล่า การศึกษาเปรียบเทียบและการใช้ประโยชน์จากพิพิธภัณฑสถาน ซึ่งรวมถึงการถ่ายทอดแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสังคมและพิพิธภัณฑสถาน การทำงานพิพิธภัณฑสถาน เพื่อร่วมกันหาแนวทางปรับปรุงพัฒนางานพิพิธภัณฑสถานไปพร้อมกัน

หัวข้อการเสวนาประกอบด้วย การบรรยายเรื่อง **ความสัมพันธ์ไทย-โปรตุเกส : เรียนรู้ผ่านการศึกษเปรียบเทียบข้ามประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม** โดย **บุหงล ศรีกนก** เสวนาเรื่อง **ค้นหา-จัดแสดงความทรงจำ : เป็นอย่างไรในบริบท พิพิธภัณฑสถาน** โดย **วัฒน์ชัย วิหจจะกุล วีรพงษ์ อธิปัญญาวงศ์ ชิวสิทธิ์ บุญยเกียรติ** และเสวนาเรื่อง **รู้เขา-รู้เรา : พิพิธภัณฑสถานกับวันข้างหน้า** โดย **บุหงล ศรีกนก ประภัสสร โพธิ์ศรีทอง วิษณุ เอ็มประณีตร**

ผู้สนใจเข้าร่วมการเสวนาโปรดแจ้งการเข้าร่วมภายในวันที่ 31 กรกฎาคม 2548 **โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายใดๆ ทั้งสิ้น** สอบถามรายละเอียดโทร 0 2880 9429 ต่อ 3315

พิพิธภัณฑสถานครั้งที่ 6

สถานภาพพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นในประเทศไทย

พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นซึ่งมีขึ้นร่วมกับ ศูนย์ภูมิภาคโบราณคดีและจิตรศิลป์แห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (SPAFA) และสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล จัดกิจกรรมพิพิธภัณฑสถานครั้งที่ 6 เรื่อง “สถานภาพพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นในประเทศไทย” โดย ดร.ปริตตา เณลิเม่วม่า กอนันตกุล ผู้อำนวยการศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร(องค์การมหาชน) วันพุธที่ 20 กรกฎาคม 2548 เวลา 14.00 – 16.00 น. ณ ห้องประชุมชั้น 4 อาคาร SPAFA ถนนศรีอยุธยา เข้าร่วมเสวนาโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ติดต่อคุณพัฒนศรี ทิพย์ประไพ โทร 0 2280 4022 – 9 ต่อ 112 รับจำนวนจำกัด

सानฝันพิพิธภัณฑ์สภากาชาดไทย

เมื่อกว่าศตวรรษที่ผ่านมาสภากาชาดไทยถือกำเนิดขึ้น เพื่อช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ทรมานแก่มนุษย์โดยมิได้เลือกปฏิบัติ จากวันนั้นจนถึงวันนี้กว่า 100 ปี พิพิธภัณฑ์สภากาชาดไทยกำลังจะถือกำเนิดขึ้น แนวคิดและกระบวนการก่อตั้งพิพิธภัณฑ์สภากาชาดไทย กลายเป็นประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจเมื่อ **ม.ร.ว.จักรรถ จิตรพงศ์** หนึ่งในคณะกรรมการการก่อตั้งพิพิธภัณฑ์สภากาชาดไทย ได้มาบรรยายในวงเสวนาพิพิธภัณฑ์ที่จัดขึ้นเดือนละครั้งที่สปาฟา (SPAFA) ที่ร่วมจัดโดยองค์กรอีกสองแห่ง คือ พิพิธภัณฑ์หุ่นขี้ผึ้งไทยและสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล เมื่อวันที่ 18 พฤษภาคม 2548 ที่ผ่านมา ในหัวข้อ **“พิพิธภัณฑ์สานสัมพันธ์วัฒนธรรม”**

สิ่งที่ ม.ร.ว.จักรรถ บอกเล่าและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในกระบวนการคิดและทำงานที่กว่าจะเป็นพิพิธภัณฑ์สภากาชาดไทย ถือเป็นอีกมุมมองที่มีคุณค่าต่อคนทำงานพิพิธภัณฑ์ ประสบการณ์ไปดูงานพิพิธภัณฑ์ ณ ต่างประเทศของท่านไม่ว่าจะเป็นพิพิธภัณฑ์ที่สิงคโปร์ ซึ่งโดดเด่นมากในเรื่องของเทคนิควิธีการนำเสนอและความสามารถในการเชื่อมร้อยระหว่างสิ่งที่พิพิธภัณฑ์ต้องการบอกเล่าสู่ผู้ชมได้อย่างแยบยลและน่าสนใจ หรือพิพิธภัณฑ์กาชาดสากล เจเนอวา สวิตเซอร์แลนด์ ที่ส่งสารบอกกับคนดูตั้งแต่เริ่มก้าวย่างเข้าสู่บริเวณตึก และการจัดแสดงภายในยังสามารถทำให้คนดูรู้สึกว้า “เรากำลังยืนอยู่ท่ามกลางความทุกข์ของคนเป็นล้านๆ คน”

ประสบการณ์ที่สั่งสมกลายเป็นอีกหนึ่งวัตถุดิบชั้นดีที่ส่งผลต่อกระบวนการคิด วางแผน ออกแบบ และสานงานพิพิธภัณฑ์ให้ตรงตามเป้าหมายที่วางไว้ ในวันนั้นผู้ร่วมเสวนาจึงได้ทราบถึงเบื้องหน้าเบื้องหลังของการก่อตั้งพิพิธภัณฑ์สภากาชาดไทยที่คิดจะตั้งกันมาตั้งแต่ 80 ปีที่แล้ว แต่เพิ่งจะสำเร็จเมื่อไม่นานมานี้ ในแผนงานหลักที่วางไว้นั้น องค์ประกอบที่สำคัญของพิพิธภัณฑ์แห่งนี้จะมี 3 หน้าที่หลัก คือ ส่วนบริหาร (Operation) ส่วนจัดแสดง (Exhibits) และส่วนบริการประชาชน (Facilities) ในส่วนของการจัดแสดงนั้นแบ่งเป็น 3 ส่วน ส่วนแรกคือนิทรรศการหลัก (Core Gallery) ที่เล่าประวัติสภากาชาดไทย 100 ปี

โดยการออกแบบจะเผื่อเนื้อที่ไว้สำหรับบอกเล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละปีด้วย ส่วนที่สองได้แก่นิทรรศการเฉพาะเรื่อง(Thematic Gallery) จะประกอบด้วย บทบาทของสภากาชาดไทยในเหตุการณ์สำคัญๆ บุคคลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับ สภากาชาด รวมถึงทำเนียบนามของท่านเหล่านั้น และสุดท้ายคือในส่วน นิทรรศการหมุนเวียน(Temporary Gallery)

ในส่วนบริการประชาชน จะประกอบไปด้วย 1) Education Centre ซึ่งจะให้บริการองค์ความรู้เกี่ยวกับสภากาชาดไทยในเชิงลึก 2) Children Discovery เป็นศูนย์เรียนรู้ที่อาจจะออกแบบให้เด็ก ๆ ได้มาทดลองเล่น หรือทำงานในหน้าที่ บางอย่างของสภากาชาด เช่นหน่วยบรรเทาสาธารณภัย 3) Resource Centre เป็นคลังข้อมูล เอกสารและวัตถุ ซึ่งจะทำในลักษณะคลังเปิดให้ประชาชน สามารถเข้ามาชมหรือศึกษาได้ 4) Commercial Space เป็นส่วนของร้านขายอาหาร ของที่ระลึก และ 5) Theatre ได้แก่ห้องประชุม ซึ่งอาจจะจัดให้มีการปาฐกถาหรือ การแสดงต่างๆ เป็นต้น

กว่าพิพิธภัณฑ์สภากาชาดไทยจะดำเนินการเสร็จ คงต้องใช้ระยะเวลา อีกพอสมควร ใครที่สนใจคงต้องอดใจรอกันอีกสักหน่อย อย่างไรก็ตาม ม.ร.ว.จักรกรธ ได้กล่าวทิ้งท้ายและท้าทายความคิดและความสามารถในการสานงานพิพิธภัณฑ์ แห่งนี้ต่อไปได้อย่างน่าขบคิดว่า ทำอย่างไรจึงจะบรรลุเป้าหมายหลักสำคัญในการ ก่อตั้งพิพิธภัณฑ์สภากาชาดไทย นั่นคือ

“เมื่อชมแล้ว ผู้ชมทุกคนต้องบังเกิดความปรารถนาที่จะช่วยสภากาชาด ในทางใดทางหนึ่ง”

สนใจสอบถามรายละเอียดการเสวนาซึ่งจัดเป็นประจำทุกวันพุธที่ 3 ของ เดือน ได้ที่ ศูนย์ภูมิภาคโบราณคดีและวิจิตรศิลป์แห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โทร. 0-2280-4022-9 ต่อ 112

แนะนำ...พิพิธภัณฑ์

พิพิธภัณฑ์หอโสภณศิลป์

ชีวิตของวัดและพระพุทธรูป

เมื่อก้าวถึงพิพิธภัณฑ์วัด หลายคนคงนึกถึง “คลังเปิด” จัดแสดงวัตถุโบราณ ของสะสมของพระภิกษุบางรูปที่นำมาจัดวางตามประเภทของสิ่งของ หากแต่เมื่อใดก็ตามที่ได้มาเยี่ยมชม **พิพิธภัณฑ์หอโสภณศิลป์ วัดเชิงท่า จังหวัดลพบุรี** แล้วความคิดดังกล่าวจะต้องเปลี่ยนไปไม่มากก็น้อย

พิพิธภัณฑ์หอโสภณศิลป์สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2540 ด้วยดำริของ พระครูโสภณธรรมรัต เจ้าอาวาสวัดเชิงท่า(ตั้งแต่ พ.ศ. 2504 – ปัจจุบัน) และเริ่มจัดแสดงศิลปโบราณวัตถุเมื่อ พ.ศ.2542 และดำเนินการแล้วเสร็จใน พ.ศ. 2544 ด้วยความร่วมมือของบุคคลหลายฝ่าย อาทิ คณะสงฆ์วัดเชิงท่าและวัดวิศการามราชวรวิหาร ชุมชนวัดเชิงท่าและศิษยานุศิษย์ผู้เคารพศรัทธาในจริยาวัตรของท่านพระครูโสภณธรรมรัต และนักวิชาการด้านต่างๆ จากภายนอก

แม้วัตถุที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์จะมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับวัดอีกหลายแห่ง ไม่ว่าจะเป็นพระพุทธรูป พระคัมภีร์ ภาพพระบรมเครื่องถ้วย ตู้คัมภีร์ ตาลปัตร แต่การจัดแสดงด้วยเรื่องราวของวัดและพระพุทธรูปศาสนาได้ยืดโยงและสอดผสานไปกับสิ่งของจนทำให้ผู้ชมได้เข้าใจชีวิตทางสังคมชาวพุทธได้อย่างลงตัวทีเดียว

การเยี่ยมชมเริ่มต้นด้วยการบอกเล่า **ประวัติวัดเชิงท่า** ด้วยภาพถ่ายสถานที่สำคัญต่างๆของวัด และภาพเก่าของอดีตเจ้าอาวาส เพื่อความเข้าใจในที่มาที่ไปของศาสนสถานที่สำคัญแห่งนี้ เรื่องราวเกี่ยวกับพระอุโบสถ พระเจดีย์ ศาลาตรีมุข เรื่อยมาจนถึงหอรบั้งและศาลาการเปรียญ รวมถึงประวัติเจ้าอาวาสวัดเชิงท่าตามที่สืบค้นมาได้ เหล่านี้จึงเปรียบเสมือน “ประตูพระอุโบสถ” ที่ได้เชิญเชิญให้ผู้ชมเข้าไปสัมผัสชีวิตพุทธศาสนาในช่วงต่อไป

พระสงฆ์(ภิกษุ) พระรัตนตรัยดวงแรก อันหมายถึง นักบวชผู้เชื่อฟังคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าและปฏิบัติตามพระธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ในที่นี้ เนื้อหาของการจัดแสดงสื่อเล่าถึงวัดที่ถูกเข้ามาเกี่ยวข้องกับวัตรปฏิบัติของภิกษุ เครื่องบริวารของสงฆ์ เช่น ไตรจีวร บาตร และตาลปัตร โดยประกอบประวัติศาสตร์ที่มาของวัตถุเหล่านี้ เช่น พัดรองที่สร้างขึ้นงานฉลอง 25 พุทธศตวรรษ นอกจากนี้ของสะสมของท่านเจ้าอาวาส อาทิ เครื่องเคลือบจีน เครื่องเคลือบไทย ยังจัดอยู่ในกลุ่มการจัดแสดงนี้ด้วย วัตถุที่โดดเด่นอีกชิ้นหนึ่งคือ ธรรมมาสน์ ที่ได้รับการนำเสนอด้วยกล่าวถึงหน้าที่การใช้งาน ประวัติ ลักษณะทางศิลปะและสัญลักษณ์ที่เชื่อมโยงกับคติพุทธศาสนา และความสัมพันธ์กับพิธีกรรมต่างๆของผู้คนในสังคม เช่น การแสดงธรรมเทศนา การเทศน์มหาชาติ เปรียบเสมือนสื่อกลางที่เชื่อมโยงชาวพุทธเข้าไปถึงพระรัตนตรัยดวงที่สองหรือ **พระธรรม** อันเป็นเนื้อหาการจัดแสดงในส่วนต่อไป

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้ามิใช่จะปรากฏเพียงพระธรรมในรูปของพระไตรปิฎก แต่วัตถุสิ่งของที่ผูกโยงกับเนื้อหาการจัดแสดงในส่วนนี้ยังรวมถึงตู้เก็บคัมภีร์ที่ได้รับการอธิบายถึงความเป็นมา สัญลักษณ์ และความหมายอันสัมพันธ์กับพุทธประวัติหรือเรื่องราวอื่นๆ คัมภีร์ใบลานและผ้าห่อคัมภีร์ที่แสดงให้เห็นถึงความผูกพันของศรัทธาชาวพุทธในการเลือกผ้าห่อคัมภีร์ที่มีความวิจิตรงดงาม เพื่อปกป้อง “ของสูงของศักดิ์สิทธิ์” ให้พ้นจากการเปื้อนเปราะจากฝุ่นละอองมดกัดหรือแมลงทำลายโดยง่าย และสมุดไทยที่เป็นคลังของวิชาการทางโลก เวทมนตร์คาถา ตำราหมอดู ตำราเรียนภาษาไทย กฎหมาย วรรณกรรมท้องถิ่น เมื่อถึงจุดนี้ ผู้ชมย่อมสัมผัสถึงพุทธโลกทัศน์ในบางส่วน แต่แน่นอนว่าพระรัตนตรัยจะไม่ครบองค์สามโดยเด็ดขาด หากไม่กล่าวถึง **พระพุทธ** ซึ่งถือเป็นหัวใจและเป็นต้นกำเนิดของศาสนา

มหาเวสสันดรชาดกซึ่งเป็นพระชาติสุดท้ายของพระโพธิสัตว์ ก่อนจะเสวยพระชาติถัดมาเป็นพระพุทธรูปเจ้า เรียบเรียงผ่านภาพพระบฏ 13 ฉืน อันหมายถึงถึงกัณฑ์ทั้ง 13 ในการเทศน์มหาชาติ เรื่องราวนี้เป็นจุดเริ่มต้นของเนื้อหาในส่วนสุดท้ายของการจัดแสดง ซึ่งอยู่บนชั้นลอยในตัวอาคาร จากนั้นเป็นการจัดแสดงพระพุทธรูปที่มีรูปแบบศิลปกรรมแตกต่างกันไป พระพุทธรูปปางสมาธินาครก อธิพิศัลปะเชมรแบบบายน อายุราว พ.ศ.1750-1800 พระพุทธรูปปางมารวิชัย ศิลปะแบบอยุธยาตอนปลาย อายุราว พ.ศ. 2200-2300 เป็นต้น

พิพิธภัณฑ์หอโสภณศิลป์แห่งนี้สร้างสรรค์ให้วัตถุที่จัดแสดงมิใช่เพียง “ศิลปวัตถุ” ที่เดินเรื่องด้วยสมัยทางประวัติศาสตร์ศิลปะหรือพยายามกลายสภาพศาสนวัตถุให้เป็นประติมากรรม หรือสิ่งของที่สร้างความตื่นตาตื่นใจ หากแต่เป็นการนำแก่นวิถีของชาวพุทธ มาผูกโยงเป็นเรื่องราวให้เกิดปัญญาญาณแก่ผู้เข้าชม ความลึกลับระหว่างโบราณวัตถุและเนื้อหาที่น่าสนใจเช่นนี้คงทำให้ใครหลายคนอยากย้อนกลับมาชมพิพิธภัณฑ์วัดกันอีกครั้ง พิพิธภัณฑ์ที่บอกเล่าถึงชีวิตของวัดและพุทธศาสนา

ข้อมูลจาก

- การสำรวจพิพิธภัณฑ์โดยคณะทำงานวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร เมื่อวันที่ 22 เมษายน พ.ศ. 2548
- ภูธร ภูมะธน (บรรณาธิการ). *ที่ระลึกในวโรกาส สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีเสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดพิพิธภัณฑ์หอโสภณศิลป์ วัดเชิงท่า อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี เมื่อวันที่ 30 มกราคม พ.ศ. 2545.* กรุงเทพฯ: พี.เอ.ลิฟวิ่ง, 2545.

พิพิธภัณฑท์บ้านฝิ่น

“สามเหลี่ยมทองคำ” พื้นที่ชายแดนติดต่อกันสามประเทศคือ ไทย ลาว และพม่า ฝิ่น เฮโรอีน หรือขบวนการค้ายาเสพติด มักจะผุดขึ้นมาในใจของผู้คน พร้อมๆ กับที่ได้ยินชื่อนี้ ครั้งหนึ่งเมื่อมีโอกาสมาเยือนสามเหลี่ยมทองคำ หากจะเก็บเกี่ยวความรู้และเรื่องราวเกี่ยวกับฝิ่นแล้ว การพลาดที่จะเข้าไปเยี่ยมชมพิพิธภัณฑท์บ้านฝิ่น ณ สามเหลี่ยมทองคำ อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย คงจะน่าเสียดายอยู่ไม่น้อย

“พิพิธภัณฑท์ฝิ่น” พิพิธภัณฑท์เอกชนแบบกระทัดรัด ที่บอกเล่าเรื่องราวและวัตถุล้ำค่าที่เกี่ยวข้องกับฝิ่นได้อย่างน่าสนใจ คุณพัชรี ศรีมัธยมกุล เจ้าของและผู้ก่อตั้งเล่าให้เราฟังว่า เดิมทีได้ยืมคุณพัชรีเคยเป็นนักค้าของเก่ามาก่อน จนปี 2533 เมื่อคุณพัชรีเห็นว่าของเก่าที่ขายอยู่ในร้านหน้าวันจะร่อยหรอลงเรื่อยๆ จึงนึกถึง การทำพิพิธภัณฑท์ เพื่ออนุรักษ์ของเก่าที่ตนเก็บไว้ ชีวิตพิพิธภัณฑท์จึงเริ่มต้นนับแต่บัดนั้น พร้อมกับผู้ใหญ่ที่คุณพัชรีนับถือ คือ คุณรงค์ วงษ์สวรรค์ นักเขียนอาวุโสก็กรุณาตั้งชื่อพิพิธภัณฑท์แห่งนี้ให้ถือเป็นการเอาฤกษ์เอาชัยในการสานต่อทางด้านพิพิธภัณฑท์ต่อไป

บ้านฝิ่นเริ่มนำเราเข้าไปรู้จักกับดินแดนที่เรียกว่าสามเหลี่ยมทองคำก่อนผ่านแผนที่และภาพวาดที่แสดงลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ จากนั้นเริ่มเล่าถึงประวัติพืชฝิ่น และความเกี่ยวข้องระหว่างฝิ่นกับสามเหลี่ยมทองคำ การเดินทางของฝิ่นที่เข้ามาสู่พื้นที่สามเหลี่ยมทองคำ โดยขั้นตอนการปลูก การเก็บผลผลิตฝิ่น การกรีดยา การขายฝิ่น การสูบฝิ่น ถูกแสดงให้เห็นตามลำดับผ่านภาพวาดสีชาวดำ ที่แสดงการใช้เครื่องมือเครื่องมือที่เกี่ยวข้องในกระบวนการต่างๆ ดังกล่าว พร้อมกับแสดงตัวอย่างวัตถุหรือเครื่องมือที่ใช้งานจริงด้วย อาทิ ผลฝิ่นผ่าให้เห็นเมล็ดด้านใน (การปลูกฝิ่น) มีดกรีดยาขนาดต่างๆ (การกรีดยา) ฝิ่นก้อนใหญ่ที่ห่อด้วย

กระดาษสา(ผลผลิตจากผืน) เป้งที่ใช้สำหรับชั่งผืน ทำเป็นรูปสัตว์ต่าง ๆ เช่น หงส์ ลิง 12 นักษัตร ตลับตาชั่งผืนที่บางชิ้นแกะสลักอย่างงดงาม(การค้าขายผืน) กล้องยาสูบและหมอนรองผืน เซรามิกที่มีรูปลักษณะสวยงามตามฐานะของผู้ใช้ (การสูบผืน) นอกจากนี้ยังมีมุมจัดแสดงอื่นที่เป็นเรื่องราวเกี่ยวข้องกับยาเสพติด เช่น มุมแสดงตราสัญลักษณ์ยี่ห้อเฮโรอีนของผู้ค้ากลุ่มต่างๆ ภาพวาดขุนล่าและ หุ่นจำลองของขบวนการค้ายาเสพติดในดินแดนสามเหลี่ยมทองคำ หุ่นจำลอง คนนอนสูบผืนพร้อมอุปกรณ์ที่ใช้ในการสูบผืนภายในกระท่อมจัดแสดงไว้อีก มุมหนึ่ง

ก่อนจะออกจากห้องจัดแสดง ใครที่ชอบส่งโปสการ์ดคงจะฉงนใจ เพราะที่นี่มีตัวปั๊มรูปเป้ง ป้ายสัญลักษณ์สามเหลี่ยมทองคำที่อยู่ริมโขง ฯลฯ และเขียนเป็นภาษาอังกฤษว่า “I’m here...” ไว้สำหรับประทับลงบนโปสการ์ดที่ ออกแบบอย่างสวยงาม ที่ทางพิพิธภัณฑ์แจกให้เป็นบัตรเข้าชม เป็นที่ระลึกว่า ครั้งหนึ่งได้เคยมาเยือนพิพิธภัณฑ์แห่งนี้

พิพิธภัณฑ์บ้านผืน 212 ม.1 ต.เวียง อ.เชียงแสน จ.เชียงราย 57150

โทร. 0 5378 4063

เปิดบริการตั้งแต่ 7.00 – 19.00 น. ค่าเข้าชมท่านละ 20 บาท

พระอาจารย์มั่น ภูริทัตตมหาเถระ เป็นเกจิอาจารย์สายวิปัสสนากรรมฐาน ที่ได้รับการยกย่องนับถือเป็นอย่างมาก ตลอดระยะเวลาการอุปสมบทได้ศึกษา พระธรรมและปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานโดยอุตสาหวิริยะ เผยแพร่พระพุทธธรรม และสั่งสอนอบรมธรรมปฏิบัติแก่พระภิกษุ สามเณร ตลอดจนอุบาสกอุบาสิกา ที่มีจิตเลื่อมใสศรัทธา พระอาจารย์มั่น มรณภาพเมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน 2492 ณ วัดป่าสุทธาวาส จ.สกลนคร เจริญชนมายุ 80 ปี พรรษาที่ 57 ล่วง ศิษยานุศิษย์ ได้ระลึกถึงคุณธรรมสั่งมาปฏิบัติของท่าน จึงร่วมกันรวบรวมบริวารทั้งหลาย ของท่านมาเก็บไว้ในที่เดียวกัน เพื่อสะดวกต่อการถนอมรักษาและสักการบูชา และรวมกำลังทุนทรัพย์ก่อสร้างอาคารสำหรับประดิษฐานอัฐิธาตุและบริวาร ของท่าน ณ วัดป่าสุทธาวาส โดยทำพิธีวางศิลาฤกษ์เมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน 2516 นับเป็นเวลาครบ 24 ปี หลังท่านมรณภาพ

อาคารพิพิธภัณฑ์เป็นอาคารก่ออิฐถือปูนชั้นเดียว โถงกลางภายใน ประดิษฐานรูปหล่อพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต ซึ่งผู้เยี่ยมชมมักจะเข้ามาสักการะ รูปหล่อของพระอาจารย์ก่อนที่จะเดินชมการจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ เบื้องหน้า รูปหล่อพระอาจารย์เป็นตู้กระจกขนาดเล็กระบุชื่อพระธาตุนามพระอาจารย์มั่น

ซึ่งมีลักษณะเป็นเม็ดสีพิกลูแห่งซึ่งแปรสภาพมาจากพระอังคารและอิฐธาตุที่มีลักษณะใสเป็นผลึก ผนังอาคารด้านข้างทั้งสองด้านเจาะเป็นช่องกระจกจำนวน 8 ช่อง ภายในจัดแสดงภาพถ่าย ประวัติ เครื่องบริขารของพระอาจารย์มั่น มีแผ่นคำบรรยายประกอบทั้งไทยและอังกฤษติดไว้ภายใน

โดยหมวดหมู่การจัดแสดงได้แก่ 1.ประวัติพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต 2. เครื่องใช้ประจำวันของพระอาจารย์มั่น อาทิ แปรงสีพื้น ซ้อน แก้วน้ำ รองเท้า กระตักน้ำ เป็นต้น 3. บริขารเบ็ดเตล็ด อาทิ กระโถนปากแตร อ่างไม้บดยา และย้อมผ้าสมุนไพร ถุงยา กระโถนดินเผา ตะกร้าโคมไฟ กระบอกกระโถนไม้ไผ่ 4. ปฏิปทาทางธุดงค์วัตร และเครื่องใช้ในการธุดงค์ อาทิ กลด มุ้ง บังถาน 5. หนังสือธรรมที่พระอาจารย์มั่นใช้ศึกษาพระธรรมคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า 6. ผ้าที่พระอาจารย์มั่นใช้โดยเป็นผ้าที่ทำนปะชุนด้วยตนเอง ได้แก่ ผ้าอาบน้ำฝน ผ้าปูนั้ง ผ้าปูนอน ผ้าเช็ดบาตร ผ้าเช็ดปาก ผ้าเช็ดมือ ผ้าเช็ดเท้า ถุงเท้า และผ้าบริขาร ที่รวมๆ เรียกว่า “บริขาลโจล” 7. อัฐบริขารของพระธุดงค์ ได้แก่ สบง จีวร สังฆาฏิ บาตร มีดโกน เข็ม รัตประคต ธมกรก(หม้อกรองน้ำ) 8. ภาพถ่ายงานประชุม เพลิงศพพระอาจารย์มั่น รวมถึงข้าวของเครื่องใช้ที่ใช้ในงานศพ

สถานที่ตั้ง วัดป่าสุทธาวาส อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร
(ตรงข้ามศูนย์ราชการ จังหวัดสกลนคร) เปิดให้เข้าชมทุกวันไม่เสียค่าเข้าชม

Thai–Burmese Railway Centre

ทางรถไฟสายมรณะ เพื่ออะไร

“อนาคตจะมีได้อย่างไร หากปราศจากความทรงจำ”

ฌาคส์ ซีรัค ประธานาธิบดีฝรั่งเศส

เมื่อกล่าวถึงทางรถไฟสายมรณะ หลายคนคงนึกถึงจังหวัดกาญจนบุรี เส้นทางรถไฟที่ก่อสร้างจากพม่าสู่เมืองไทยด้วยระยะทาง 415 กิโลเมตรและความตายที่คร่าชีวิตทหารฝ่ายสัมพันธมิตรนับพันในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 บาดแผลในประวัติศาสตร์อาจจะมีได้ฝังแน่นในใจของใครคนหนึ่งมากนัก แต่ประจักษ์พยานเช่นทางรถไฟและสุสานที่ฝังร่างเหล่าทหารในอำเภอเมืองกาญจนบุรี ฟังเตือนให้เราระลึกถึงความสูญเสียจากสงคราม อย่างไรก็ตาม จะมีใครนึกต่อไปไหมว่า เหตุใดทางรถไฟเส้นนี้ถึงมีความสำคัญกับกองทัพญี่ปุ่น ในช่วงเวลาของสงครามดังกล่าว การวางแผน การคำนวณทางวิศวกรรม การก่อสร้าง และชีวิตของผู้คนที่เข้ามาเกี่ยวข้องทั้งฝ่ายญี่ปุ่นและชาติตะวันตก เหล่านี้ล้วนเป็นคำถามที่ได้รับการไขคำตอบที่ **พิพิธภัณฑ์ทางรถไฟไทย-พม่า** หรือ **Thai–Burmese Railway Centre**

พิพิธภัณฑ์แห่งนี้ตั้งอยู่ไม่ไกลจากสุสานสงครามดอนรักหรือที่รู้จักกันในนามสุสานสงครามกาญจนบุรี และประกอบด้วยอาคาร 2 ชั้น โดยมีเรื่องราวการจัดแสดงทั้งหมด 9 ส่วน ได้แก่

- **นำเรื่อง** เป็นการอธิบายบริบททางประวัติศาสตร์กองทัพญี่ปุ่นที่รุกเข้ามาในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก การยึดครองประเทศพม่า และแผนการสร้างรถไฟจากไทยสู่พม่า

- **การออกแบบและการก่อสร้าง** กล่าวถึงการออกแบบทางสถาปัตยกรรมและงานวิศวกรรมก่อสร้าง วัสดุอุปกรณ์ รวมถึงการเกณฑ์แรงงานคนในส่วนนี้ วัตถุประสงค์แสดงที่รวบรวมมาจากทางรถไฟจะสะท้อนให้เห็นถึงการก่อสร้างที่ใช้แรงงานคน และปราศจากเครื่องจักรขนาดใหญ่

- **ภูมิศาสตร์ทางรถไฟ** นำเสนอด้วยแบบจำลองเส้นทางรถไฟที่ทอดผ่านจากหนองปลาตูกในประเทศไทยถึง Thanbyuzayat ในพม่า และวีดิทัศน์ที่แสดงให้เห็นถึงการก่อสร้างทางรถไฟ

- **ชีวิตในค่าย** สะท้อนสภาพชีวิตของคนในค่ายที่จะต้องทุกข์ทรมานกับการขาดอาหาร และความตายที่เพิ่มมากขึ้นไม่เว้นแต่ละวัน

- **การเยียวยารักษา** บอกเล่าผ่านฉากจำลองการรักษาพยาบาลที่ประยุกต์ใช้สิ่งรอบตัวเป็นเครื่องมือในการรักษาตามอัตภาพ

- **ต้นทุน** แสดงให้เห็นถึงจำนวนผู้เสียชีวิต ผู้เป็นเสมือนต้นทุนของการก่อสร้าง รวมถึงการวิเคราะห์สาเหตุของการตาย จุดที่น่าสนใจคือ การนำเสนอจำนวนผู้ตายด้วยหมุดรางรถไฟ หมุดหนึ่งเล่มมีค่าเท่ากับวิญญาณ 500 ชีวิตที่ได้จากโลกนี้ไป

- **ทางรถไฟเมื่อเปิดใช้งาน** อธิบายถึงการใช้ทางรถไฟในระยะเวลาอันสั้น เพื่อขนยุทธโธปกรณ์และคนจากพม่า ก่อนที่จะถูกทำลายในระยะต่อมา

- **ระเบิดกัมมันตภาพรังสีและการทำลายรางรถไฟ** เรื่องราวเดินทางมาถึงจุดสิ้นสุดสงครามด้วยการตอบโต้ของฝ่ายสัมพันธมิตร การทำลายทางรถไฟเพื่อตัดเส้นทางลำเลียง และการทิ้งระเบิดกัมมันตภาพรังสี 2 ลูกในประเทศญี่ปุ่น อันถือเป็นการหยุดยั้งการแผ่อำนาจของทหารญี่ปุ่นในเอเชียแปซิฟิก

- **ภายหลังสงคราม** มุ่งมองไปที่ประสบการณ์ของผู้คนภายหลังจากการได้รับอิสรภาพ การค้นหาศพผู้เสียชีวิต และการสร้างสุสานให้กับเหล่าทหารผู้ตายในระหว่างสงคราม

เรื่องราวที่บอกเล่านี้เดินทางมาถึงจุดสิ้นสุดโดยการเปิดให้ผู้ชมได้มองออกไปนอกอาคารพิพิธภัณฑ์ นั่นคือ “สุสานสงครามกาญจนบุรี” แผ่นผังที่อธิบายลักษณะการฝังศพทหารตามประเทศช่วยให้ผู้ชมได้เห็นถึงชีวิตที่พลัดพรากจากประเทศบ้านเกิดและต้องหยุดการเดินทางลงด้วยอำนาจและความขัดแย้งของสงคราม

ข้อมูลจาก

- การสำรวจของเจ้าหน้าที่ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2548
- ซีดีรอม “Introducing the new ‘Death Railway’ Museum in Kanchanaburi, Thailand”
- แผ่นพับพิพิธภัณฑ์ทางรถไฟ-พม่า (Thailand-Burma Railway Centre)
- URL: www.kanchanaburi-info.com

เกร็ดความรู้...พิพิธภัณฑ์

วัตถุชิ้นน้อยชิ้นใหญ่ในพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น

มีค่าควรศึกษาให้ถ่องแท้เพื่อเป็นต้นทุนทางความรู้ของพิพิธภัณฑ์

ตรงใจ หุตางกูร

นักวิชาการศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

ถ้าหน้าที่ของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น คือการเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนแล้ว หัวใจสำคัญของพิพิธภัณฑ์ก็คงจะไม่พ้น “เรื่องราว” ของโบราณวัตถุ หรือสิ่งของต่างๆ ที่จัดแสดงอยู่ในพิพิธภัณฑ์นั่นเอง “เรื่องราว” ที่ผมกล่าวถึงนี้ ก็คือ “ความรู้ที่เราได้รับจากตัววัตถุ” ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของความเป็นมาว่ามาอยู่ที่พิพิธภัณฑ์นี้ได้อย่างไร มีประโยชน์หรือหน้าที่การใช้สอยอย่างไร หรือความสำคัญของวัตถุชิ้นนั้นๆ ที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์อย่างไร เป็นต้น

ถ้าพิพิธภัณฑ์ปราศจาก “เรื่องราวของวัตถุที่จัดแสดงแล้ว” การเดินเข้าไปยังพิพิธภัณฑ์ดังกล่าวก็คงไม่ต่างไปจากการเดินเข้าไปในสวนสาธารณะที่ไม่มีป้ายบอกชื่อต้นไม้ เพราะท่านจะได้แต่ความรื่นรมย์กับบรรยากาศกับความสวยงามของดอกไม้เท่านั้น แต่ท่านจะไม่ได้ความรู้กลับไปเลยว่า ดอกไม้สวยๆ เหล่านั้นชื่อดอกอะไรกันบ้าง

ในทำนองเดียวกัน ถ้าท่านเข้าไปชมพิพิธภัณฑ์ที่จัดตั้งสิ่งของจัดแสดงอย่างเดียว โดยไม่มีการให้ข้อมูลใดๆ เลย ท่านก็จะได้แต่ชื่นชมว่า สิ่งของเหล่านั้น “สวย” หรือ “แปลก” แต่จะไม่ได้ความรู้กลับไประดับสมองเลย คำเปรียบเปรยที่มักจะได้ยินกันบ่อยๆ ถึงพิพิธภัณฑ์ดังกล่าวก็คือ “โกดังเก็บของ” ซึ่งผมคิดว่าผู้จัดทำพิพิธภัณฑ์ก็คงจะไม่มีใครชอบคำนี้กันนัก ดังนั้น เราจะทำอย่างไรจึงจะสามารถเปลี่ยน “โกดังเก็บของของชุมชน” ให้กลายเป็น “พิพิธภัณฑ์แหล่งเรียนรู้ของชุมชน” ได้

ผมเข้าใจว่า ปัจจัยที่ทำให้พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นถูกมองว่าเป็นโกดังเก็บของ ก็คงเป็นเพราะการขาดการศึกษาสิ่งของที่จัดแสดงอยู่ภายในพิพิธภัณฑ์ของตนเองอย่างถ่องแท้ ทั้งนี้ปัญหาหลักๆ น่าจะมาจาก

- ผู้จัดทำพิพิธภัณฑ์ขาดความรู้เกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ และขาดทักษะในการหาความรู้เกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ

- ผู้จัดทำพิพิธภัณฑ์ไม่มีเวลาในการดำเนินการศึกษาข้อมูล

- ผู้จัดทำพิพิธภัณฑ์ขาดแคลนทุนทรัพย์

- ผู้จัดทำพิพิธภัณฑ์ขาดที่ปรึกษาทางวิชาการ

ในเมื่อ “มนุษย์เป็นสัตว์สังคม” นั่นคือ มนุษย์อยู่คนเดียวในโลกไม่ได้ จะต้องใช้ชีวิตร่วมกับมนุษย์คนอื่นๆ จึงจะมีชีวิตยืนยาว ในทางเดียวกันอาจกล่าวได้ว่า “พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเป็นองค์กรสังคม” กล่าวคือ ถ้าจะให้พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นอยู่อย่างยั่งยืนเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนแล้วนั้น ตัวพิพิธภัณฑ์เองก็ต้องมีการติดต่อสื่อสารและมีกิจกรรมร่วมกับองค์กรในท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ ชุมชน โรงเรียน วัด และ อบต. โดยแนวทางการทำงานอาจพิจารณาถึง

- ความร่วมมือกับครูหรืออาจารย์ในท้องถิ่นในการศึกษาข้อมูลของวัตถุต่างๆ ที่จัดแสดงอยู่ในพิพิธภัณฑ์

- การหาอาจารย์หรือนักวิชาการมาเป็นที่ปรึกษาทางวิชาการในการจัดแสดงพิพิธภัณฑ์ให้มีรูปแบบที่สื่อสารกับผู้ชมได้ง่าย

- ความร่วมมือกับโรงเรียนในท้องถิ่นในการใช้พิพิธภัณฑ์เป็นแหล่งรวมความรู้ในท้องถิ่นสำหรับให้นักเรียนมาศึกษา

- ความร่วมมือกับโรงเรียน มหาวิทยาลัยในท้องถิ่น รวมไปถึง อบต. ในการจัดหาทุนเพื่อการดำเนินงานพิพิธภัณฑ์

แล้วจำเป็นด้วยหรือที่ทั้งหมดนี้ต้องเป็นหน้าที่ของผู้จัดทำพิพิธภัณฑ์ แต่เพียงผู้เดียว? คำตอบคือ ในช่วงแรกๆ นั้น ผู้จัดทำพิพิธภัณฑ์อาจจะต้องดำเนินการต่างๆ ด้วยตัวเองไปก่อน ต่อมาเมื่อสามารถสร้างเครือข่ายกับชุมชนได้แล้ว ผู้ดูแลพิพิธภัณฑ์อาจรับสมัครเด็กนักเรียนที่สนใจในงานพิพิธภัณฑ์มาเป็นผู้ช่วยก็ได้ โดยอาจแบ่ง “เงินทุนเพื่อการดำเนินการพิพิธภัณฑ์” มาเป็นเงินเดือนให้แก่ผู้ช่วยในอัตราที่เหมาะสม

อย่างไรก็ตามสิ่งที่ผมกล่าวไปข้างต้นนั้นเป็นเพียงแนวทางปฏิบัติอย่างกว้างๆ และเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อนในทางปฏิบัติที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคล และองค์กรหลายฝ่าย ซึ่งอาจต้องใช้ระยะเวลาที่ยาวนานกว่าทุกอย่างจะลงตัว เพราะความร่วมมือเหล่านี้จะเกิดได้จากจิตสำนึกของชุมชนที่มีต่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม

แต่สำหรับสิ่งที่ผู้จัดทำพิพิธภัณฑ์สามารถลงมือทำได้ทันทีนั้น คือการ “ลงมือศึกษาวัตถุ” ที่จัดแสดงอยู่ในพิพิธภัณฑ์ “วัตถุทุกชิ้น ต่างก็มีเรื่องราวของตัวเองที่พร้อมให้ความรู้แก่ผู้จัดทำพิพิธภัณฑ์และผู้ที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าผู้จัดทำพิพิธภัณฑ์จะสามารถค้นหามุมมองที่น่าสนใจในตัววัตถุเหล่านั้นพบหรือไม่” ยกตัวอย่างเช่น วัตถุที่มักจะถูกละเลย แต่สามารถพบได้โดยทั่วไปตามพิพิธภัณฑ์วัดบางแห่งคือ เครื่องมือหินขัดสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ซากสัตว์ต่างๆ หรือเหรียญกษาปณ์และธนบัตรเก่าๆ ของประเทศไทย หรือของต่างประเทศ หรือแม้แต่สมุดไทย ไบลานต่างๆ เป็นต้น

สิ่งเล็กๆ น้อยๆ เหล่านี้ เป็นสิ่งที่สามารถนำมาศึกษาขยายเนื้อหาเพื่อให้ความรู้แก่นักเรียนในชุมชนได้ทั้งสิ้น สำหรับในบทความนี้ ผมขอยกตัวอย่างการศึกษาซากสัตว์ประเภทกะโหลกควาย ว่าสามารถให้ความรู้อะไรกับเราได้บ้าง และจะจัดแสดงให้ผู้ชมรับรู้และตระหนักถึงความสำคัญของควายที่มีต่อพัฒนาการของวัฒนธรรมอย่างไร

ผมได้มีโอกาสเดินทางไปเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่จัดโดยวัดอยู่หลายแห่งและพบว่ามียุหลายแห่งที่เดียวที่มีกะโหลกควายแขวนอยู่ เสมือนเป็นเครื่องประดับตกแต่งพิพิธภัณฑ์มากกว่าที่จะเป็นสิ่งที่ให้ความรู้แก่ผู้ที่เข้าชม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้จัดทำพิพิธภัณฑ์เองก็ไม่รู้ว่ากะโหลกควายมาเสนออะไรให้เป็นความรู้อะไรแก่ผู้เข้าชม เพราะดูเหมือนว่ากะโหลกควายจะไม่สามารถจัดเข้ากลุ่มกับโบราณวัตถุประเภทอื่นๆ ได้

โดยทั่วไป “ซากสัตว์” มักจะเป็นวัตถุดิบในการจัดแสดงเนื้อหาทาง “ธรรมชาติวิทยา” ซึ่งเป็นการศึกษาแต่เพียงว่าสัตว์เหล่านั้น ชื่ออะไร มีถิ่นฐานอยู่ที่ไหน มีประโยชน์อย่างไรกับมนุษย์ ถ้าสัตว์ชนิดนั้นๆ มีความเกี่ยวข้องกับกิจกรรมของมนุษย์แล้ว เราก็อาจจะนำเสนอเนื้อหาที่เน้นความสำคัญของสัตว์ชนิดนั้นที่มีต่อมนุษย์ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบันก็ได้ด้วยเช่นกัน

ในกรณีนี้ กะโหลกควายก็อาจจำแนกเนื้อหาออกได้เป็น 2 ส่วน คือ ส่วนข้อมูลทั่วไป ที่ให้ความรู้เกี่ยวกับควาย ไม่ว่าจะเป็นรูปร่างลักษณะนิสัย สภาพแวดล้อม ที่อยู่อาศัย และอายุขัย เป็นต้น หรือแม้กระทั่งการศึกษาเกี่ยวกับ

ความเป็นมาของคำว่า “ควาย” และ “กระบือ” ว่ามีที่ไปที่มาจากภาษาอะไร จากนั้น อาจเป็นเรื่องราวของควาย ที่มีประโยชน์ต่อมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นในเชิงรูปธรรม เช่น ใช้เป็นแรงงานในการทำเกษตรกรรม โดยอาจอ้างอิงจากแหล่งโบราณคดีที่พบ ว่ามีการใช้แรงงานของควายในการทำเกษตรกรรม จนกระทั่งถึงรูปแบบของ เครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ ที่ถูกออกแบบมาใช้กับควายในการไถนาที่ยังคงมี ให้เห็นอยู่ในปัจจุบัน หรืออีกแนวทางหนึ่งก็อาจนำเสนอเกี่ยวกับควายที่มีปรากฏ ในงานวรรณกรรมก็ได้ เช่น ทรพี-ทรวา ในเรื่องรามเกียรติ์ หรือทำไมเราจึงเลือก “ควาย” มาเป็นตัวแทนของ “ความโง่” ทั้งๆ ที่ควายมีคุณอนันต์ต่อคนไทยมากนัก

เหล่านี้เป็นสิ่งที่พิพิธภัณฑท้องถิ่นที่มีกะโหลกควายแขวนประดับอยู่ น่าจะลองนำไปค้นคว้ากันดู ผมมองว่ามี 2 แนวทางในการสร้างเรื่องราวคือ (1) เขียนเรื่องราวโดยอาศัยการค้นคว้าจากตำราต่างๆ ซึ่งก็สามารถหาซื้อได้ตาม ร้านหนังสือหรือตามห้องสมุด วิธีนี้จะเป็นการฝึกฝนให้ผู้จัดพิพิธภัณฑรู้จักที่จะ ค้นคว้าข้อมูลไปด้วยในตัว ข้อมูลเหล่านี้อาจเป็นประโยชน์ต่อไปในการศึกษา เรื่องราวส่วนอื่นๆ ของพิพิธภัณฑด้วยเช่นกัน และ(2) ถ้าไม่รู้จะหาตำรารับตำรา ได้จากที่ไหน ก็อาจเขียนในเฉพาะส่วนที่ตนเองรู้เกี่ยวกับประเด็นต่างๆ อันเกี่ยวข้องกับ กัระหว่างควายกับคนในท้องถิ่น กล่าวคือ เป็นการบรรยายความผูกพันระหว่าง ผู้เขียนกับวิถีชีวิตในชนบทที่ต้องอาศัยควายในการดำเนินชีวิต ซึ่งเรื่องราวเหล่านั้น อาจเป็นเรื่องราวในอดีตหรือปัจจุบันของผู้เขียนก็ได้เช่นกัน

พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นจะยั่งยืนได้นั้น ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดูแลและจัดทำพิพิธภัณฑ์จะต้องช่วยกันศึกษาค้นคว้าสิ่งของต่างๆ ที่จัดแสดงอยู่ในพิพิธภัณฑ์ของตนเป็นเบื้องต้น ถูกผิดไม่เป็นที่ไร แต่ขอให้ลงมือค้นคว้า ถ้ามีข้อผิดพลาด ผู้รู้ที่มาพบเข้าก็จะช่วยแก้ไขให้ ที่สำคัญท่านสามารถส่งเรื่องราวที่ท่านค้นคว้าเกี่ยวกับโบราณวัตถุในพิพิธภัณฑ์ของท่านมายังจุลสารฯ “ก้าวไปด้วยกัน” ได้เช่นกัน ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นการเผยแพร่ความรู้ของท่านและยังเป็นการเปิดโอกาสให้พิพิธภัณฑ์แห่งอื่นๆ ที่อยู่เครือข่ายของเรา ได้มีโอกาสได้สัมผัสความรู้จากท่าน หรือ ถ้ามีความรู้ด้านใดที่ท่านยังไม่ได้ศึกษา หรือตกหล่นไป พิพิธภัณฑ์แห่งอื่นๆ ก็จะสามารถช่วยเหลือท่านโดยการแนะนำได้ อันถือเป็นกระบวนการแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน

ประสบการณ์

พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ไชน่าทาวน์
(Chinatown History Museum – CHM)
เมืองนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา (ตอนจบ)

ชีวลีทซ์ บุญเกียรติ
นักวิชาการศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

▲ การจะเข้าใจเรื่องราวเกี่ยวกับคนและวัฒนธรรมจีนในเมืองนิวยอร์กคงต้องอาศัยแนวคิดเกี่ยวกับความหลากหลายทางวัฒนธรรม นั่นคือ ความสัมพันธ์ของคนจีนต่อชาวนิวยอร์กกลุ่มอื่นๆ ตั้งแต่ช่วงต้น ค.ศ. 1785 ศิลปินในช่วงคริสต์ทศวรรษที่ 19 ใช้แนวคิดการนำเสนอรูปแบบทางวัฒนธรรมด้วยการผูกโยงเข้ากับลักษณะทางกายภาพของคน หรือ “ประเภทเผ่าพันธุ์” วัตถุประสงค์สำคัญได้แก่การนำเสนอต่อผู้ชมว่าบุคลิกภาพแท้จริงของกลุ่มคนนั้นๆ เป็นเช่นไร ดังข้อความที่บรรยายภาพ “ทุกร่างรูปและใบหน้าในภาพทอดผ่านจากชีวิตและแต่ละผู้แต่ละคนบอกเล่าเรื่องราวได้อย่างแจ่มแจ้ง” ภาพเขียนโดย Sol Eytinge, Jr. ใน *Harper's Weekly*, 1871. (งานสะสมของ Wong Ching Foo, พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ไชน่าทาวน์)

นิทรรศการ : ลีอกกลางสร้างพื้นที่สนทนา

นิทรรศการเป็นตัวจักรสำคัญในกระบวนการทำงานสร้างเนื้อหาและการจัดแสดงและก่อให้เกิดการทำงานร่วมกันระหว่างกลุ่มคนในไชน่าทาวน์ในฐานะเจ้าของวัฒนธรรม ผู้เข้าชมนิทรรศการ และเจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑ์ ทั้งนี้การทำงานในแต่ละขั้นตอนประกอบด้วย การวางแผนและการประเมินผลในระยยะต่างๆ เพื่อนำไปสู่การปรับยุทธวิธีการทำงานที่จะสร้างการมีส่วนร่วมของคนทุกกลุ่มที่เกี่ยวข้อง

การสร้างเนื้อหาของพิพิธภัณฑ์อยู่บนแนวคิดที่สำคัญ 4 ประการ ได้แก่

1) **การรับรู้เกี่ยวกับตนเอง** แนวคิดของการศึกษาเป็นการพยายามทำความเข้าใจว่า กลุ่มคนชาวจีน อเมริกันเชื้อสายจีน หรืออเมริกันชนเชื้อสายอื่นในเขตไชน่าทาวน์มองตนเองอย่างไร พวกเขาจดจำเรื่องราวของบรรพบุรุษที่เข้ามาสู่สหรัฐอเมริกาและตั้งรกรากในไชน่าทาวน์อย่างไร รูปแบบทางสังคมและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละช่วงเวลามีความสัมพันธ์กับการนิยามตัวตนของพวกเขาอย่างไร

2) **ความทรงจำเพื่อนบ้าน** ความหมายและความรู้สึกของชาวจีนและผู้ที่ย้ายมาอยู่ในไชน่าทาวน์มิได้เกิดขึ้นเพียงการรับรู้เกี่ยวกับตนเองเพียงเท่านั้น เพราะเมืองนิวยอร์กเป็นพื้นที่ที่มีผู้คนจากหลากหลายวัฒนธรรมเช่นเดียวกับพื้นที่อื่นๆ ในสหรัฐฯ ด้วยเหตุนี้ การศึกษาประวัติศาสตร์ไชน่าทาวน์จึงพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์หรือเผ่าพันธุ์ ทั้งในระดับบุคคลและกลุ่มสังคม เนื้อหาที่มีความเกี่ยวข้องในประเด็นนี้ยังหมายถึงการศึกษาพัฒนาการทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่และการก่อสร้าง เนื่องจากข้อมูลเหล่านี้สามารถสะท้อนภาพรวมของความเปลี่ยนแปลงของเมืองที่สัมพันธ์กับการปรับเปลี่ยนรูปแบบทางสังคม

3) **ภาพตัวแทนทางวัฒนธรรม** คำถามชุดถัดไปพยายามสืบค้นว่า กลุ่มคนภายนอกมีภาพทางสังคมและวัฒนธรรมของไชน่าทาวน์อย่างไร เพราะตลอดหลายทศวรรษที่ผ่านมา สื่อ (เช่น ภาพยนตร์) สร้างภาพไชน่าทาวน์ในลักษณะของกลุ่มอิทธิพล ยาเสพติด ฯลฯ และขณะเดียวกัน กระบวนการท่องเที่ยวและสื่อบันเทิงรูปอื่นๆ กลายเป็นช่องทางสร้างประสบการณ์ตรงต่อพื้นที่ไชน่าทาวน์ การศึกษาในประเด็นนี้จึงสนใจถึงผลกระทบของประสบการณ์จริงต่อภาพตัวแทนที่เป็นมา

4) **กลยุทธ์เพื่อความอยู่รอด** เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบระหว่างการรับรู้และความทรงจำของกลุ่มคนในไชน่าทาวน์และภาพของไชน่าทาวน์ ผู้คนของกลุ่มคนภายนอกแล้ว เราจะมองเห็นถึงการต่อรองต่อความแตกต่างทางวัฒนธรรม การตัดสินใจที่จะตั้งถิ่นฐานอย่างถาวรหรือพำนักเพียงชั่วคราวในพื้นที่ การสร้างครอบครัวที่อยู่ในกระบวนการของการปรับตัว รวมถึงเรื่องราวอื่นๆ ที่มาจากสถานการณ์ดังกล่าว

การทำงานแบบมิตรร่วมเดินทาง

จากที่กล่าวไปแล้ว การทำงานพิพิธภัณฑประวัติศาสตร์ไชน่าทาวน์ยึดถือการสร้างเวทีการสนทนาของคนกลุ่มต่างๆ เป็นแกน กระบวนการทำงานปรากฏอยู่ 2 ลักษณะคือ ขั้นตอนของการสร้างเนื้อหาและขั้นตอนของการสนทนาเมื่อเปิดนิทรรศการ

สำหรับการสร้างเนื้อหา นิทรรศการ การสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มสมาคม โรงเรียน และกลุ่มสังคมอื่นๆ เป็นความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะข้อมูลและวัตถุดิบบางอย่างที่เกี่ยวข้องจะได้เพิ่มเติมขึ้นมาระหว่างเก็บข้อมูล เมื่อกลุ่มหนึ่งให้ข้อมูล คนใกล้ชิดก็มีความสนใจในการพูดถึงประสบการณ์ของตนที่อาจจะเหมือนหรือต่างออกไป หรือนำสิ่งของบางอย่างมาร่วมสนทนา การทำงานจึง

◀ “ผมจำได้ดีว่าฝนตกในวันนั้น ใบปลิวภาษาจีนรณรงค์การไม่สวมหมวก ทั้งที่จริงๆ แล้ว คนจีนจะไม่มีทางออกจากบ้านโดยไม่สวมหมวก แต่ในวันนั้นชาวจีนกว่า 20,000 คนไม่สวมหมวก” Gene Eng ช่างเชื่อมโลหะผู้เกษียณได้กล่าวไว้

วิธีหนึ่งของการเข้าถึงความทรงจำร่วมของคนในชุมชนอาจเริ่มต้นจากจุดนี้ ด้วยการถ่ายภาพถ่ายในการสนทนา ทั้งการสัมภาษณ์เดี่ยวหรือกลุ่ม

ในภาพแสดงให้เห็นการประท้วงต่อต้านญี่ปุ่นที่ถนน Mott และ Canal ในช่วงทศวรรษ 1930 (ภาพถ่ายจากพิพิธภัณฑไชน่าทาวน์)

เปรียบเหมือนกับเส้นตาข่ายที่แผ่ออกไปเรื่อยๆ นอกจากนี้ การอบรมอาสาสมัคร หรือคนที่สนใจทำหน้าที่เป็น “นักวิจัย” ช่วยสืบค้นเรื่องราวของครอบครัวตนเอง และคนใกล้ ทั้งข้อมูลและคนเข้าร่วมในการทำงานมีมากยิ่งขึ้น

ในขณะเดียวกัน เมื่อนิทรรศการเปิดประตูต้อนรับสาธารณชน กลุ่มผู้ชม สามารถเป็นแหล่งข้อมูลในอีกทางหนึ่งเช่นกัน ผู้คนที่เข้าชมนิทรรศการทั้งคนในพื้นที่และต่างพื้นที่ย่อมมีปฏิกิริยาและการรับรู้บางประการต่อเนื้อหา การพูดคุยกับคนบางกลุ่มเมื่อเสร็จสิ้นการเยี่ยมชมนิทรรศการ ทำให้พิพิธภัณฑ์ได้รับข้อมูลหรือวัตถุที่เกี่ยวข้องอีกจำนวนมากมาย ที่ทั้งเหมือนและต่างจากสิ่งที่กล่าวไว้ในนิทรรศการ เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว พิพิธภัณฑ์ย่อมเป็นพื้นที่ที่เพิ่มพูนความหมาย มีความเคลื่อนไหวที่ต่อเนื่อง และมีประเด็นการทำงานที่เปลี่ยนแปลงไปตามความสนใจของผู้คน

การทำงานเช่นที่กล่าวข้างต้นอาจเรียกได้ว่าเป็นการทำงานแบบ dialogic approach เพราะท้ายที่สุดความเคลื่อนไหวของการทำงานมิได้เกิดขึ้นระหว่างพิพิธภัณฑ์กับสังคมภายนอกเท่านั้น แต่การทำงานภายในพิพิธภัณฑ์เองก็เกิดการปรับเปลี่ยนโครงสร้างและรูปแบบการทำงาน จึงกล่าวได้ว่า พิพิธภัณฑ์ได้วิวัฒน์ไปพร้อมกับประสบการณ์ทำงาน

พิพิธภัณฑ์ = สังคม

ลักษณะการทำงานที่พยายามสร้างบทสนทนาระหว่างคนข้ามวัฒนธรรมและระหว่างคนข้ามชั่วอายุ กระตุ้นให้พิพิธภัณฑ์จะต้องคิดค้นกิจกรรมที่นำเสนอพื้นที่ในการ “รื้อพื้นที่” ความทรงจำและแบ่งปันซึ่งกันและกัน ดังนั้น การค้นหาความหมายและคุณค่าของประสบการณ์ รวมถึงการตีความทางประวัติศาสตร์จะต้องมาจากชีวิตของปัจเจกบุคคล ของชุมชนเจ้าของวัฒนธรรม และของชุมชนทางวิชาการ

การพูดคุยถึงรูปบุคคลต่างๆ ที่ปรากฏในภาพถ่าย การสร้างคลังข้อมูลประสบการณ์ในอดีตที่ได้รับการถ่ายทอด การศึกษาถึงความสนใจของคนกลุ่มต่างๆ ต่อนิทรรศการ รวมทั้งการค้นหาว่าเพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น หรือแม้แต่การออกแบบนิทรรศการให้เหมาะสมกับกลุ่มความสนใจ เหล่านี้ล้วนผลักดันให้คนทำงานในพิพิธภัณฑ์จะต้องกระตือรือร้นอยู่ตลอดเวลา และมอง

การทำงานเป็นเช่นการอาศัยอยู่ในสังคม

ที่ผ่านมา การทำงานของพิพิธภัณฑ์โดยทั่วไปจะแยกส่วนการปฏิบัติงาน แต่เมื่อมาถึงบัดนี้ รูปแบบการทำงานของพิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ไชน่าทาวน์ ต้องปรับเปลี่ยนไป เพราะพิพิธภัณฑ์กลับอยู่บนพื้นฐานข้อมูล (information-based approach) คลังของพิพิธภัณฑ์ก่อปรขึ้นจากประวัติ ความคิด ความรู้สึก และความสัมพันธ์ของคน กระบวนการจัดเก็บประวัติคำบอกเล่าหรือปฏิกิริยาที่มีมาจากการเข้าชมนิทรรศการต้องมาจากการทำงานร่วมกันระหว่างภัณฑารักษ์ นักจดหมายเหตุ และเจ้าหน้าที่กิจกรรมสัมพันธ์

การปรับเปลี่ยนการทำงานยังหมายถึงการขยายเครือข่ายของชุมชน จากรูปแบบการทำงานที่ได้นำเสนอไป ผู้อ่านจะตระหนักได้ว่า พิพิธภัณฑ์ต้องการคนร่วมเดินทางมากเพียงใดในการทำกิจกรรมในแต่ละขั้นตอน ด้วยเหตุนี้ การมองหา “เพื่อน” เช่น กลุ่มนักศึกษาในมหาวิทยาลัยตามหลักสูตรวัฒนธรรมอเมริกัน-เอเชียศึกษา หรืออาสาสมัครที่ให้ความสนใจ นำไปสู่การสร้างฐานการทำงานที่มีได้จำกัดเพียงคนในองค์กรพิพิธภัณฑ์ ในจุดนี้ ความหมายของคำว่า “ชุมชน” ของพิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ไชน่าทาวน์จึงมีน้อยที่มากไปกว่าชุมชนของคนจีนในเมืองนิวยอร์ก

ในปี 1995 พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ไชน่าทาวน์ได้พัฒนาสู่พิพิธภัณฑ์จีนในอเมริกา (Museum of Chinese in the Americas) ณ วันนี้ พิพิธภัณฑ์ยังคงรวบรวม อนุรักษ์ และแบ่งปันประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของอเมริกันชนเชื้อสายจีนกับทุกคน แม้การทำงานที่ผ่านมาเนื้อหาจะเน้นเรื่องราวในภาคพื้นนิวยอร์ก แต่ในปัจจุบันกลับผนวกประสบการณ์ของชนเชื้อสายจีนทั่วอเมริกาในก้าวนี้แล้ว พิพิธภัณฑ์ไม่ได้มีสภาพอะไรต่างไปจากสังคมตั้งที่เราขนานนามกันว่า Community-oriented Museum

หมายเหตุ

- เก็บความบางบทตอนจาก Kuo Wei Tchen, John. “Creating a Dialogic Museum: The Chinatown History Museum Experiment,” **Museums and Communities, The Politics of Public Culture**, Ivan Karp et al (ed.), Washington; London: Smithsonian Institution Press, 1992.
- ค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติมจาก www.modelminority.com

เรื่องราวของท้องถิ่น :

กิจกรรมเยาวชนที่บ้านเกยไชยเหนือ จ.นครสวรรค์

ชิวสิทธิ์ บุญเกียรติ
นักวิชาการศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

กระแสความตื่นตัวเกี่ยวกับการศึกษาท้องถิ่นทางประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรมโดยคนท้องถิ่นเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา การให้ความรู้เกี่ยวกับวิถีการศึกษาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมโดยนักวิชาการจากภายนอกปฏิบัติกร่วมกับคนท้องถิ่น ขบวนการสร้างพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่เกิดจากการแบ่งปันความรู้ทางวิชาการพิพิธภัณฑ์และความรู้เกี่ยวกับท้องถิ่น ฯลฯ วิธีการเหล่านี้ได้ถูกนำมาประยุกต์ใช้กับการศึกษาเรื่องราวของท้องถิ่น เพื่อนำไปสู่ชุดความรู้เกี่ยวกับกลุ่มสังคมนั้นๆ ที่จะเผยแพร่สู่สาธารณชนในรูปแบบต่างๆ ต่อไป

หนึ่งในขบวนการที่ชาวบ้านเกยไชยเหนือได้เลือกใช้ในการศึกษาและสร้างความตระหนักของเด็กและเยาวชนต่อท้องถิ่นคือ “กิจกรรมศิลปะและวรรณกรรม” ซึ่งดำเนินการโดยผู้ใหญ่หลายฝ่ายในหมู่บ้าน เช่น **อาจารย์สอนอรรถศาสตร์** อาจารย์ประจำโรงเรียนชุมชนแสงชนูทิศ อำเภอชุมแสง **คุณศักดิ์สิริ มีสมสืบ** ศิลปินท้องถิ่น และการสนับสนุนงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบลท่าไม้ ทั้งนี้ แนวคิดของกิจกรรมได้แก่ การสร้างเวทีให้ลูกหลานในท้องถิ่นได้สัมผัสและ

เข้าใจถึงวิถีของท้องถิ่นที่คนรุ่นพ่อแม่และรุ่นปู่ย่าตายายได้ดำเนินมาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยแต่ละปีจะมีการจัดค่ายเยาวชน 2 – 3 ครั้ง และเนื้อหาที่จะเปลี่ยนไปในแต่ละครั้งด้วยเช่นกัน ค่ายเยาวชนนี้จัดอย่างต่อเนื่องตลอด 7 – 8 ปีที่ผ่านมา

ตัวอย่างของกิจกรรมที่ได้จัดขึ้นเมื่อปลายเดือนมีนาคมที่ผ่านมาเป็นค่ายเยาวชน 3 วัน 2 คืนที่นำเด็กๆ มาเรียนรู้เรื่องของตาลและต้นตาล ซึ่งถือเป็นพืชเศรษฐกิจท้องถิ่น และชีวิตสัตว์น้ำในแม่น้ำยมกับน่านที่ติดกันบริเวณบ้านเกษไชย ขบวนการเริ่มต้นด้วยการให้ความรู้กับเด็กๆ เกี่ยวกับ “การเขียนสารคดี” ทั้งวิธีการสืบค้นข้อมูลและการถ่ายทอดเรื่องราว และการสร้างสรรค์งานศิลปะ โดยกิจกรรมในช่วงนี้เป็นการเชิญผู้ใหญ่จากภายนอกมาให้ความรู้ดังกล่าว **คุณวิวัฒน์ พันธวุฒิยานนท์** อดีตนักเขียนประจำนิตยสารสารคดี และ **เพลงดาบแม่น้ำร้อยสาย** จากนั้นเป็นการนำเด็กเข้าไปศึกษาหาความรู้จากประสบการณ์จริง

เรื่องของตาลที่ประกอบด้วยขั้นตอนการผลิตต่างๆ การขึ้นต้นตาล การนวดตาล การเก็บผลผลิต จนถึงการผลิตตาลเป็นสินค้า ทำให้เด็กเข้าใจถึงที่มาที่ไปของพืชเศรษฐกิจในชุมชน รวมถึงความเกี่ยวพันกับสังคมท้องถิ่น และแน่นอนว่าในระหว่างการเรียนรู้ร่วมสังเกตการณ์และซักถามของเด็กๆ นี้เองที่เป็นตัวเชื่อมสัมพันธ์สภาพและความรู้ระหว่างสมาชิกในสังคมในแต่ละชั่วอายุคน จากเรื่องของตาล เด็กได้สำรวจโลกแวดล้อมที่ใหญ่ขึ้น แม่น้ำและสิ่งมีชีวิตเป็นประสบการณ์รอบตัวที่มีความน่าสนใจไม่น้อย เด็กๆ มีโอกาสหนึ่งเรื่องสำรวจไปพร้อมกับผู้รู้ในท้องถิ่น ชื่อเรียกพันธุ์ปลาแต่ละชนิดได้รับการบอกเล่าพร้อมๆ ไปด้วยวงจรชีวิตที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับคนในท้องถิ่น

ภายหลังจากการสำรวจ กิจกรรมจะเปิดโอกาสให้เด็กๆ ได้แสดงฝีมือไม่ว่าจะเป็นการเขียนเรียงความ การวาดภาพ การแสดงออกด้วยตัวอักษรหรือสีสันทันทีได้กระตุ้นให้เด็กๆ รู้จักการสังเกต แสดงความรู้สึก และแสวงหาความรู้ที่อยู่รอบๆ ตัว เรียกได้ว่าความรู้มีได้จำกัดอยู่ในห้องเรียนเพียงอย่างเดียว ผลงานที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมดังกล่าวจะกลายเป็นส่วนหนึ่งของพิพิธภัณฑใหม่ที่กำลังจะเกิดขึ้น เพราะในขณะนี้ชาวบ้านเตรียมการทั้งสถานที่ ข้อมูล และการจัดแสดงที่จะช่วยเพิ่มความหมายให้กับวัตถุที่ได้มีการสะสมมาก่อนหน้านั้นแล้วที่วัด

เมื่อกล่าวถึงพิพิธภัณฑ์บ้านเกยไชยเหนือแล้ว เห็นจะต้องกล่าวถึงกิจกรรมที่น่าสนใจอีกอย่างหนึ่งที่กลุ่มสร้างสรรค์กิจกรรมวัฒนธรรมท้องถิ่นได้จัดขึ้นคือ “ภาพเก่าเล่าขานตำนานเกยไชย” สำหรับการเริ่มต้นการรวบรวมเรื่องราวของชุมชน ในงานประจำปีจัดขึ้นเมื่อปลายเดือนเมษายนที่ผ่านมา กลุ่มฯ ได้จัดการประกวดภาพเก่าเพื่อระดมให้ผู้คนนำภาพเก่าที่แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของชุมชนลักษณะบ้านเมือง มาร่วมแสดงและสำเนาสำหรับการศึกษาข้อมูลต่อไป

ความมุ่งมั่นในการจัดกิจกรรมของบ้านเกยไชย ในฐานะ “สะพานวัฒนธรรม” เชื่อมต่อคนรุ่นใหม่ในท้องถิ่นกับพื้นที่และรากเหง้าของท้องถิ่น พร้อมไปกับความเข้าใจในวิถีทางสังคมและเศรษฐกิจในชีวิตร่วมสมัย เป็นอีกตัวอย่างหนึ่งของการศึกษาความเป็นท้องถิ่นที่มีได้หยุดเพียงการสร้างความรู้ แต่แสดงให้เห็นถึงการนำไปใช้และการตอบสนองต่อผู้คนที่ยังคงอยู่ในปัจจุบันแน่นอนว่าความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว เช่น การสร้างพิพิธภัณฑ์เพื่อตอบสนองต่อคนที่เข้ามาเยือนในพื้นที่ ก็เกิดขึ้นกับบ้านเกยไชยเหนือเช่นกัน หากด้วยวัตถุประสงค์เริ่มต้นของกิจกรรมที่ได้กล่าวมาทั้งหมด เป็นไปสำหรับการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน การสานต่อความทรงจำของคนหลายชั่วอายุคน

ศิลปะการแสดงกับงานพิพิธภัณฑที่ท้องถิ่น(ตอนที่ 2)

นันท์วัฒน์ ฉัตรอุทัย
นักวิชาการศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

มีอีกเรื่องหนึ่งที่จะไม่เป็นปัญหาแต่ก็สามารถสร้างความสับสนให้
ได้มาก นั่นคือการให้ความหมายว่า “ศิลปะการแสดง” คืออะไร หากจะถอดศัพท์
มาแปลกันอย่างง่าย ๆ ก็น่าจะหมายถึง การแสดงที่เป็นศิลปะ ทว่า “ศิลปะ”
คืออะไร ศิลปะคือความสวยงาม หรือศิลปะคือความมีสุนทรียะ สิ่งที่ไม่สวยงาม
หรือไม่มีคุณค่าจึงไม่มีความเป็นศิลปะใช่หรือไม่ เช่นนั้นแล้ว การเล่นเพลงออก
กลอนแดงที่เกินสองแ่งสามง่ามจะมีความเป็นศิลปะไปได้อย่างไร

นอกจากนี้คำว่า “การแสดง” ก็สร้างปัญหาได้ไม่แพ้กัน เราดูเหมือน
จะเข้าใจมัน แต่ก็เหมือนจะไม่เข้าใจมันด้วยเช่นกัน เมื่อพูดถึงการแสดงก็มักจะ
พาให้นึกถึงนักแสดง นึกถึงดารานักร้อง มีผู้เล่น มีเวที มีผู้ชม ที่แยกขาดกันเช่นนี้
ลำตัด ลิเก ดิเก้ โนรา ฯลฯ ก็ดูจะเป็นการแสดงอย่างหนึ่ง แต่การเล่นเข้าผีต่างๆ
เช่นผีนางกวัก ผีนางดั่ง การพ้อนผีฟ้า ฯลฯ อย่างนี้จะถือเป็นการแสดงหรือไม่
นอกจากนี้ เพลงกล่อมเด็กที่แม่ร้องกล่อมให้ลูกนอน ไม่ได้ร้องให้ใครที่ไหนมาดู

มาชมจะถือเป็นการแสดงไปได้อย่างไร หรืออย่างเพลงขอทาน รวมทั้งวงฉิ่งที่ สีซอกระป๋อง ร้องเล่นเพลงแลกข้าวกิน อย่างนี้จะเรียกว่าท่านเป็นศิลปินและ เรียกสิ่งที่ท่านร้องท่านร่ำว่าเป็นศิลปะการแสดงไปได้อย่างไร

ที่ผู้เขียนยกมากล่าวเสียให้วุ่นเพราะต้องการจะเสนอว่า บางครั้งคำ ที่ผลิตขึ้นใหม่โดยเฉพาะจากวงวิชาการ เช่นคำ “ศิลปะการแสดง” หรือคำว่า “พิพิธภัณฑ์” ก็ตามล้วนสร้างแต่ความสับสน จนบางครั้งกลายเป็นกับดักของ การทำงาน เช่น หากมองว่าพิพิธภัณฑ์มีหัวใจหลักที่การรอดแสดงสิ่งของ เพื่อบอกเล่าเรื่องราว เช่นนี้แล้วจะหมายความว่า เรื่องราวที่ไร้สิ่งของจะไม่สามารถ เข้าไปอยู่ในพิพิธภัณฑ์ได้ใช่หรือไม่ เช่นนี้แล้วพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านจะบอกเล่าเรื่องราว ของพื้นบ้านไปได้ได้อย่างไร ในเมื่ออีกหลายสิ่งหลายอย่างที่มิหลงเหลือวัตถุพยาน หรือแม้กระทั่งเป็นสิ่งที่ไม่เคยมีการจดบันทึกเก็บไว้ เช่น บทร้องเพลงพื้นบ้าน ทำนองดนตรี และทำทางรำต่าง ๆ ฯลฯ เป็นไปได้หรือไม่ว่าหากเรายึดติด กับวัตถุสิ่งของเกินไป จะยิ่งทำให้เราห่างเหินกับเนื้อหาที่เราต้องการเรียนรู้และ นำเสนอมากขึ้น

ผู้เขียนเห็นว่าแทนที่เราจะใช้คำ “ศิลปะการแสดง” เราลองหันมามองถึง คำเช่น “**ร้อง รำ ทำ เพลง**” ซึ่งจะช่วยให้เห็นวาทกรรม สิ่งของ และ เครื่องมือเครื่องใช้มากมายในครั้งอดีตเกี่ยวข้องกับการร้องรำทำเพลงในหลาย โอกาส ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดคือ เคียว และการเกี่ยวข้าว มักจะมาพร้อมกับการ เล่นเพลงเกี่ยวข้าวเสมอ เพลงเกี่ยวข้าวจึงไม่ได้มีแต่เสียงคนร้องและลูกคู่เท่านั้น แต่รวมเสียงของคมเคียวที่เกี่ยวข้องตัดต้นข้าวเป็นจังหวะดัง “ฉับ ๆ” สอดประสานไปใน เพลงด้วย นอกจากนี้ก็มีเครื่องมืออีกหลายชนิดที่เมื่อใช้งานจริงก็จะกลายเป็น ส่วนหนึ่งของการร้องเล่นเพลงอันเกี่ยวเนื่องกับกิจกรรมและเครื่องมือนั้น ๆ

บางที “เนื้อหา” ที่ผู้คนมากมายเรียกร้องเอาจากพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น อาจจะเป็นเรื่องที่คุณเขียนกำลังกล่าวถึง นั่นคือ การทำพิพิธภัณฑ์มิใช่เพียงการนำเอา สิ่งของมากมายมาใส่ไว้ในห้อง ๆ หนึ่งโดยมีป้ายคำอธิบายสั้น ๆ ติดไว้บอกไว้ แต่หมายถึงการฟื้นฟูสภาพและบรรยากาศของสิ่งของเครื่องใช้ในอดีตกลับขึ้น มาใหม่ ซึ่งอาจทำให้เราพบว่า มีการร้อง-รำ-ทำเพลงมากมายที่เกี่ยวข้องเป็นเนื้อหา สำคัญในการให้คำอธิบายต่อสิ่งของต่างๆ ที่จัดแสดงอยู่ในพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน ทั้งหลาย

หนังสือ...พิพิธภัณฑ์

คู่มือพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น กรมศิลปากร/130 บาท/โทร 0 2628 5033

หนังสือที่ว่าด้วยความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์ แนวทางการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับวัตถุในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติและพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น การจัดทำทะเบียนวัตถุ การดูแลรักษาวัตถุ งานการศึกษา และการจัดกิจกรรมในพิพิธภัณฑ์ การรักษาความปลอดภัยในพิพิธภัณฑ์ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น

นามานุกรมพิพิธภัณฑสถานในประเทศไทยภาคเหนือ(เล่ม 1-2) กรมศิลปากร/โทร.0 2628 5033

เป็นการรวบรวมรายชื่อพร้อมข้อมูลโดยย่อ อาทิ ประวัติการก่อตั้ง การจัดแสดง การบริหารจัดการ และที่ตั้งของทั้งพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พิพิธภัณฑ์เอกชน และพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น จำนวน 100 แห่ง ในภาคเหนือ โดยจัดพิมพ์แยกเป็น 2 เล่ม พร้อมรูปภาพประกอบสีที่สวยงาม

พิพิธภัณฑ์ช้างเอราวัณ กับศรัทธาของผู้สร้าง วันชัย ต้นดิวิทยา-พิทักษ์ ศรีนัย ทองปาน และวิยะดา ทองมิตร/สำนักพิมพ์เมืองโบราณ/250 บาท

รวบรวมเบื้องหน้า เบื้องหลัง กว่าจะมาเป็นพิพิธภัณฑ์ช้างเอราวัณ จ.สมุทรปราการ ตั้งแต่เจตจำนงของผู้สร้าง ขั้นตอน ความยากลำบาก และผู้อยู่เบื้องหลังงานสร้างที่อลังการแห่งนี้ พร้อมภาพประกอบที่สวยงามจากทุกแง่มุมของพิพิธภัณฑ์

โบราณคดีประชาชน บทบาทการวิจัยต่อท้องถิ่นภาคเหนือ ม.ล.สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์/สำนักพิมพ์เมืองโบราณ/320 บาท

แท้จริงแล้วงานโบราณคดีควรจะต้องเริ่มต้นจากบูรณาการระหว่างนักวิชาการกับชาวบ้าน ทำให้ชาวบ้านเห็นคุณค่าในท้องถิ่นตนเอง นี่คือแนวคิดรวบยอดของหนังสือเล่มนี้ ที่รวบรวมข้อเขียน ข้อวิจัย ค้นคว้าจากประสบการณ์นับสิบปีของผู้เขียนที่สะท้อนปฏิสัมพันธ์ระหว่างงานโบราณคดีและประวัติศาสตร์ศิลปะในมุมมองของนักวิชาการกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ทั้งในแง่ที่ประสบความสำเร็จและความล้มเหลว

🔊 เรื่องเล่า...ท้ายเล่ม

“เทคนิคภาพสะท้อนเสียง”

ในงานพิพิธภัณฑ

สรินยา คำเมือง

นักวิชาการศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

วัตถุประสงค์หลักของพิพิธภัณฑชาติพันธุ์วิทยาเวียดนาม ก็คือ การส่งเสริมความเท่าเทียมกันของทุกวัฒนธรรมและทุกกลุ่มชาติพันธุ์ การทำงานของพิพิธภัณฑฯ วิธีหนึ่งคือเปิดโอกาสให้ชาวบ้านในชุมชนเข้ามา มีส่วนร่วมในการทำงานกับพิพิธภัณฑฯ จะไม่ปฏิบัติกับชาวบ้านเสมือนเป็นเพียง ประเด็นศึกษาวิจัย แต่พวกเขาจะสามารถเข้ามาร่วมทำงานและเปิดโอกาส ให้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น

จากกรณีศึกษา เรื่อง การอนุรักษ์งาน หัตถกรรมของชาวเวียด หมู่บ้านไดไบ จังหวัดบัคหิ่ง และชาวไตจากบ้านนาซัง จังหวัดโลโจ ประเทศ เวียดนาม โดยใช้เทคนิค “ภาพสะท้อนเสียง” (Photovoice) เทคนิคภาพสะท้อนเสียงนี้เริ่มนำมาใช้ ครั้งแรกกับโครงการสาธารณสุขสตรี ซึ่งได้รับทุน สนับสนุนจากมูลนิธิฟอร์ด สำนักงานประจำ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนจีน เมื่อปี 1990 เมื่อผู้หญิงได้รับการเชิญชวนให้ บันทึกภาพถ่ายเพื่อแสดงถึงความ มีสุขภาพอนามัยที่ดี เป็นที่ น่า ประหลาดใจที่ได้รับข้อมูลปัญหา สุขภาพมากมาย และก็ทำให้รู้ว่า พวกเขาต่างละเลยกับปัญหาสุขภาพ เหล่านี้ ต่อมานักวิจัยของพิพิธภัณฑ ชาติพันธุ์วิทยาเวียดนาม จึงได้นำ

เทคนิคนี้มาปรับใช้ในโครงการต่างๆ ของพิพิธภัณฑฯ

เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการเข้าถึงคน เข้าถึงชุมชน โครงการเทคนิค ภาพสะท้อนเสียงมีจุดมุ่งหมาย 3 ประการ คือ 1) บันทึกและสะท้อนตัวตน สะท้อน ชุมชน และสิ่งที่ชุมชนตระหนัก 2) สนับสนุนให้มีเวทีแสดงความคิดเห็น วิพากษ์ วิเคราะห์ความรู้ของคนและชุมชน ผ่านภาพถ่าย และ 3) เพื่อให้ได้มาซึ่งนโยบาย ที่เหมาะสมกับชุมชน

การสรรหา “ภาพสะท้อนเสียง” นี้จะดำเนินการ โดยผู้ที่สามารถค้นหา ความเป็นชุมชนและสามารถสื่อให้เห็นถึงความเป็นชุมชนได้ ในระดับปฏิบัติการนั้น ช่างหัตถกรรมจากหมู่บ้านนาซังและหมู่บ้านโดไบจะได้รับกล้องถ่ายรูป ไปบันทึกวิถีชีวิตประจำวัน เพื่อสะท้อนความรู้ที่มีอยู่จากการดำเนินชีวิตผ่าน ภาพถ่ายควบคู่ ไปกับการสัมภาษณ์พูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้กับนักวิจัยจาก พิพิธภัณฑฯ รวมทั้งสนทนากับแลกเปลี่ยนกับคนในชุมชนด้วยตนเอง ช่างที่ เข้าร่วมโครงการจะเป็นผู้ถ่ายทอดแนวคิดเรื่องการอนุรักษ์และเผยแพร่แนวทางการอนุรักษ์ให้กับคนในชุมชน

กระบวนการนี้จะนำไปสู่ความสำนึกในท้องถิ่นและความเข้าใจในการ อนุรักษ์และพัฒนางานหัตถกรรมที่สืบทอดกันมา นอกจากนี้โครงการยังตั้ง เป้าหมายในการเก็บรวบรวมและอนุรักษ์ภาพถ่าย และเก็บข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อเป็น ฐานสำหรับงานวิจัยเพื่อนำไปสู่การจัดการทางวัฒนธรรมและการจัดทำนโยบาย ที่ชุมชนสามารถสรรค์สร้างนโยบายและสนับสนุนงานอนุรักษ์ และพัฒนา งานหัตถกรรม ซึ่งตั้งอยู่บนวิถีที่เหมาะสมกับชุมชนได้ด้วยตนเอง

คมคิด...สะกิดใจ

“...เมืองไทยมีอาคารติดป้ายว่าเป็นพิพิธภัณฑ์อยู่ไม่น้อย และมีของที่มีคุณค่านำมาแสดงมากมาย บางแห่งมีการจัดการเป็นระบบพอสมควร และมีแนวโน้มที่จะไปได้ดี แต่ในโลกปัจจุบันที่เราต้องมุ่งไปข้างหน้า เราต้องการวิสัยทัศน์ ของการจัดการแบบใหม่ การนำเสนอมุมมองใหม่ๆ ให้สังคม เรื่องของค่าใช้จ่าย ไม่น่าจะเป็นปัญหา จากที่เห็น Karmoy Fishery Museum (พิพิธภัณฑ์การประมงแห่งเมืองการ์มอย ประเทศนอร์เวย์) ก็มีงบประมาณจำกัด แต่ออกแบบได้อย่างชาญฉลาด ดังนั้นสิ่งที่ขาดนั้นอาจจะไม่ใช่งบประมาณ แต่เราขาดคน เราขาดคนที่มีความเข้าใจในกิจการพิพิธภัณฑ์ อย่างแท้จริง และมีแนวความคิดในการจัดการบริหารและบริการใหม่ๆ... ถ้ามีคนแต่ไม่มีเงิน คนยังเดินไปหาเงินมาทำงานได้ แต่ถ้ามีแต่เงินไม่มีคนงานก็ไม่มีทางเดินไปไหน”

ดร.พร วิรุฬห์รักษ์

ศิลปวัฒนธรรม : 26, 7(พ.ค. 2548)

ขอเชิญส่งข่าวแนะนำพิพิธภัณฑ์ กิจกรรม และเรื่องราวเกี่ยวกับของสะสมชิ้นสำคัญ ฯลฯ เพื่อประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นได้ที่
โครงการวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น
ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)
เลขที่ 20 ถนนบรมราชชนนี เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร 10170
โทรศัพท์ 0-2880-9429 ต่อ 3506 โทรสาร 0-2880-9332
e-mail : academic@sac.or.th
(กองบรรณาธิการขออนุญาตเก็บความหรือตัดทอนเนื้อหาของบางข่าว บทความ หรืออื่นๆ ที่ท่านส่งมา เนื่องจากจำนวนหน้ากระดาษที่จำกัด)

สารบัญ

● จัดหมายถึง บก.	3
● พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ...	6
● ข่าวสารชุมชนพิพิธภัณฑสถาน	12
● แนะนำ...พิพิธภัณฑสถาน	18
● เกร็ดความรู้พิพิธภัณฑสถาน	28
● ทนังลีอ...พิพิธภัณฑสถาน	44
● เรื่องเล่าทายแถม	45
● คมคิด...สะกิดใจ	47

จุดสารเพื่อชุมชนพิพิธภัณฑสถาน โดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)
ได้รับการสนับสนุนจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และ
ที่ปรึกษา
บริษัท จัดการและพัฒนาทรัพยากรน้ำภาคตะวันออก จำกัด (มหาชน)
ดร.ปริตตา เฉลิมเผ่า กออนันตกูล ผู้อำนวยการ
คุณวิมาลา ศิริพงษ์ รองผู้อำนวยการ
บรรณาธิการ
ชวลิตี บุญเกียรติ
กองบรรณาธิการ
ปณิดา สระวาสี สิริญา คำเมือง ศิริพร ศิริสินธุ์
รูปเล่ม/พิสูจน์อักษร
ศิรัช นนทะวงษ์ ทิพย์วัลย์ เมธาราชกุล
ประสานงาน
สรียา บุญธรรม

โครงการวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ชาติพันธุ์
ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร(องค์การมหาชน)
เลขที่ 20 ถนนบรมราชชนนี เขตตลิ่งชัน
กรุงเทพฯ 10170

กรุณาสง

